

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Kristina Škrabalová

**Hugo Chávez a Evropská Unie
- společné zájmy a rozpory**

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Kristina Škrabalová**

Vedoucí práce: **PhDr. Traian Urban**

Oponent práce: **Mgr. Kryštof Kozák PhD.**

Datum obhajoby: leden 2009

Hodnocení:

Bibliografický záznam

ŠKRABALOVÁ, Kristina. *Hugo Chávez a Evropská unie – společné zájmy a rozpory*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2008. 57 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Traian Urban.

Anotace

Bakalářská práce „Hugo Chávez a Evropská unie – společné zájmy a rozpory“ podává krátký obraz o vztazích mezi Evropskou unií a Venezuelou od dob, kdy byl do funkce venezuelského prezidenta zvolen Hugo Frias Chávez. Vybrané oblasti mezinárodních vztahů, ve kterých spolu strany přicházejí do kontaktu, jsou postupně podrobeny bližší analýze, na jejímž základě je možné určit, v jakých otázkách jsou zájmy obou podobné a kdy jsou naopak v rozporu. Ve většině případů se ukázalo, že zahraničně-politické směřování obou subjektů spolu příliš nekoresponduje a oba aktéři jsou vůči sobě spíše v konkurenčním postavení. Avšak zatímco v oblasti ropné politiky a hospodářské spolupráce se tato konkurence výrazněji neprojevuje a žádná ze stran přímo neohrožuje zájmy druhé strany, v oblasti diplomatických styků a partnerství mají rozdílné zájmy obou za následek vznik reálného soupeření a „hry o vliv“, což sebou přináší komplikace ve vzájemných vztazích. Velkou roli zde pak hraje ideologické zaměření současné Venezuely a osobnost samotného Huga Cháveze, které ke sblížení zájmů obou stran rozhodně nepřispívají.

Annotation

This bachelor thesis entitled ‘Hugo Chávez and European Union – Common Interests and Clashes’ brings a picture of the relations between these two since Hugo Chávez was elected to be the venezuelan president. Chosen areas of international relations in which both of them take part have been submitted to a close analysis which shows what is common for their foreign relations interests and in which aspects they might contradict. It has been proven in most of the cases that foreign policy of the two does not correspond, and, Chávez and the European Union, on the contrary, are rather in the competitive positions towards each other. While the competition between them is not significantly visible in the area of oil commerce and economic cooperation, it is far more obvious in the diplomatic relations and partnerships, where the different interests

and approaches make the competition and the „influence gaming“ real, which brings about further complications in their mutual relations. The ideological context of contemporary venezuelan development and the personality of Hugo Chávez play also a big part here making the possible convergence of Venezuela and European Union even more unreal.

Klíčová slova

socialismus 21. století, zahraniční vztahy, hospodářská spolupráce, ropná politika
Latinská Amerika, Venezuela, Evropská Unie

Keywords

21st century socialism, foreign relations, economic cooperation, oil policy, Latin
America, Venezuela, European Union

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 5. 1. 2009

Kristina Škrabalová

Obsah

ÚVOD	8
VYMEZENÍ POJMU LATINSKÁ.....	9
VYMEZENÍ ZEMĚPISNÉHO ZAMĚŘENÍ PRÁCE.....	10
1. PŘEHLED VÝVOJE VZTAHŮ MEZI EU A REGIONEM LATINSKÉ AMERIKY	12
1.1 POČÁTKY VZÁJEMNÉ SPOLUPRÁCE.....	12
1.2 BI-REGIONÁLNÍ VZTAHY EU A LATINSKÉ AMERIKY.....	15
1.3 DIALOG EU S JEDNOTLIÝMI SUBREGIONÁLNÍMI USKUPENÍMI.....	17
1.3.1 EU A MERCOSUR.....	17
1.3.2. EU a státy Andského společenství.....	18
2. HUGO RAFAEL CHÁVEZ FRIAS – VÝZVA ZÁPADNÍ DEMOKRACÍ V PODOBĚ SOCIALISMU 21. STOLETÍ	20
2.1 NÁSTUP „NOVÉ LEVICE“.....	20
2.2 CHÁVEZOVA IDEOLOGIE.....	23
2.3 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA CHÁVEZOVY ZAHRANIČNÍ POLITIKY.....	26
3. ROPNÁ POLITIKA VENEZUELY A JEJÍ NÁSLEDKY PRO EU	30
3.1 CENTRALIZACE A ZESTÁTNĚNÍ VENEZUELSKÉHO ROPNÉHO PRŮMYSLU.....	30
3.2 VENEZUELA A OPEC.....	32
3.3 NOVÁ STRATEGICKÁ PARTNERSTVÍ.....	33
3.3.1 Venezuela a Ruská federace.....	33
3.3.2 Venezuela a Čínská lidová republika.....	35
4. HOSPODÁŘSKÉ VZTAHY MEZI OBĚMA REGIONY	37
4.1 VENEZUELA A ANDSKÉ SPOLEČENSTVÍ.....	37
4.2 VENEZUELA A MERCOSUR.....	38
4.3 MERCOSUR A EVROPSKÁ UNIE – SOUČASNÁ SITUACE.....	39
5. VZTAHY S KUBOU – EU KONTRA CHÁVEZŮV „BOLIVAROVSKÝ“ DISKURZ	41
5.1 CHÁVEZ A KUBA.....	41
5.2 KUBA A EVROPSKÁ UNIE.....	43
6. SOUČASNÝ VÝVOJ VE VZTAZÍCH A INTERAKCÍCH EU A VENEZUELY	46
6.1 SUMMIT EVROPSKÉ UNIE A LATINSKÉ AMERIKY V PERU.....	46
6.2 NOVÁ PŘISTĚHOVALECKÁ LEGISLATIVA EU A REAKCE LATINSKÉ AMERIKY.....	49
ZÁVĚR	53
POUŽITÁ LITERATURA	55

Úvod

Hugo Chávez je politik, který se svými nekompromisními a levicově vyhraněnými názory řadí mezi kontroverzní politiky současné mezinárodní scény. Se svou antiglobalistickou politikou moderního socialismu se ambiciózně staví do role „vyzyvatele“ liberálně orientovaných západních demokracií a nabízí svou alternativu multipolárního světa. Jeho politické jednání a rétorika jsou natolik svébytné, že vzbuzují rozruch nejen mezi politiky latinskoamerického regionu, ale mají dopad i na situaci a vztahy za hranicemi jihoamerického kontinentu. Skutečnost, že Chávez se ve své ideologii ostře vymezuje vůči Spojeným státům a intenzivně se snaží minimalizovat vliv USA v oblasti, vyústila v prudké ochlazení vzájemných vztahů a rozdělila celý region na pro- a proti-USA orientované státy.

Evropská unie je vedle Spojených států dalším významným subjektem, který se v posledních několika desetiletích snaží posilovat své postavení v oblasti. Oproti Spojeným státům však její reakce na nové směřování Venezuely není tak zřejmá. Vzhledem ke své členitosti a specifičnosti svého postavení jako nadnárodního celku¹ je také přístup EU ke spolupráci s regionem Latinské Ameriky členitý a specifický, proto i reakce na dění v oblasti je málokdy jednoznačná a přímá. Nehledě na to, že Evropská unie se ve své zahraniční politice soustřeďuje na Latinskou Ameriku jako celek, potažmo vnímá vzájemnou spolupráci prostřednictvím vztahů s regionálními hospodářskými uskupeními (MERCOSUR a Společenství andských států) a Venezuele jako samostatnému státu se nevěnuje téměř vůbec, zastává tato práce názor, že z důvodu globální provázanosti politiky a mezinárodních vztahů je dění ve Venezuele významné i pro EU. Jelikož se Chávez stále aktivněji a viditelněji zapojuje do mezinárodního dění a jeho jednání a politika ho někdy dostávají do takových oblastí, kde se jeho aktivita přímo nebo nepřímo potkává s aktivitou EU, pokusí se tato práce na základě vybraných aspektů podat zprávu o tom, nakolik jsou Chávezovy politické zájmy podobné zájmům Evropské unie a nakolik jsou s nimi v rozporu, jaký je vztah mezi směřováním Venezuely a směřováním EU, v jakých otázkách by se obě strany mohly shodnout a v jakých naopak stojí proti sobě. Snahou bude uvést a zanalyzovat

---

¹ Vycházím zde z přesvědčení, že Evropská Unie je z pohledu mezinárodního práva chápána jako určitý hybrid mezi mezinárodními organizacemi, neboť na rozdíl od ostatních mezinárodních organizací se při svém fungování řídí nejen zásadami mezinárodního práva, ale také principy práva vnitrostátního, což způsobuje, že mechanismus rozhodování v rámci EU je komplikovanější než v ostatních mezinárodních organizacích. Blíže o této problematice viz Gerloch A. *Teorie práva*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007.

události, které by mohly poukázat na to, jak je Chávezova politika v Evropě přijímána, popsat skutečnosti, které by mohly blíže určit vymezení EU vůči dění ve Venezuele, a prostřednictvím vztahů, v rámci nichž Evropská unie v Latinské Americe působí, poukázat na vzájemné interakce Venezuely a EU.

Ve své práci nejprve podám základní přehled principů, o které se opírá působnost EU v regionu Latinské Ameriky všeobecně. Jak již bylo zmíněno, přímých kontaktů mezi Evropskou unií jako jedním celkem na jedné straně a Venezuelou na straně druhé je totiž poskrovnu, proto si v tomto úvodním shrnutí dovoluji nezabývat se vývojem vztahů přímo mezi Venezuelou a EU, ale na Venezuelu zde budu nazírat jako na součást latinskoamerického kontinentu, tudíž mnou uvedený přehled je třeba chápat jako vztahující se také na Venezuelu, byť v něm Venezuela explicitně nefiguruje. Posléze přistoupím k bližšímu popisu osobnosti Huga Cháveze a jeho politického jednání, které staví Venezuelu do centra mezinárodního zájmu a je základem onoho “mezinárodně-politického rozruchu”.² Následně se uvedením vybraných dílčích aspektů pokusím podat zprávu o událostech souvisejících s děním ve Venezuele a uvést je do souvislosti s děním v Evropě. Vzhledem k tomu, že se jedná o problematiku současnou a poměrně málo zpracovanou, budu se muset omezit na popis dílčích aspektů a událostí, na jejichž základě se pokusím určit, jak jsou Chávez a jeho politika vnímány v EU, v čem jde proti zájmům Unie a v rámci jakých oblastí se mohou obě strany střetávat.. Práce si neklade za cíl provést komparaci přístupu Evropské unie a Venezuely k mezinárodním otázkám, to by z důvodu omezeného rozsahu práce a tématu nebylo ani možné. Spíše se bude jednat o pokus podat zprávu o tom, jaké jsou evropské reakce na dění v oblasti, zasadit události ve Venezuele do širšího kontextu mezinárodních vztahů a z tohoto hlediska pak na ně nazírat z pozice EU.

Vymezení pojmu Latinská Amerika

Existuje několik způsobů, jimiž lze geograficky vymežit oblast, která se nazývá Latinská Amerika.³ Zřejmě nejběžnější je vymezení, které se opírá o jazykovou hranici. Podle této definice jsou za Latinskou Ameriku považovány státy, kde má dominantní

---

² Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 154.

³ Opírám se zde o knihu Ch. Saltera *Essentials of Regional Geography*, Fort Worth: Saunders College Publishing, 2000.

postavení španělština nebo portugalština. To znamená, že mezi latinskoamerické státy se počítá Mexiko, většina států Střední Ameriky, všechny státy Jižní Ameriky, a dále také Kuba, Dominikánská republika a Portoriko. Ve Spojených státech se však často používá vymezení širší, podle něhož se jako Latinská Amerika rozumí všechny státy jižně od hranice USA, zahrnuje to tedy také Belize, Jamajku, Barbados, Trinidad a Tobago, Guyanu, ostrovy Antigua a Barbuda, a Bahamské ostrovy, což jsou však oblasti s převažující angličtinou.

Podle definice vycházející z historického kontextu se mezi státy Latinské Ameriky řadí ty země a oblasti, které byly kdysi součástí španělského, portugalského nebo francouzského koloniálního impéria, což mimo jiné zahrnuje také dnešní jihozápad USA a Floridu.

Pro účely této práce použiji vymezení, které se opírá zčásti o jazykové a zčásti o historické rozlišení, podle něž do regionu Latinské Ameriky patří státy s převažující španělštinou a portugalštinou, při čemž pojem Latinská Amerika je chápán jako určitý protiklad pojmu Angloamerika, což znamená, že latinskoamerický region čerpá především z dědictví iberských států a románské kultury, na rozdíl od Spojených států vycházejících z kultury anglické.

Vymezení zeměpisného zaměření práce

Jak bylo výše uvedeno, pojem Latinská Amerika zahrnuje poměrně rozsáhlou zeměpisnou oblast s mnoha státy, které se liší jak z hlediska velikosti, tak především z hlediska svého hospodářského a politického významu. Aby bylo možné zkoumat problematiku této práce v rozsahu celého regionu tak, jak jej vymezuje zeměpisná definice, bylo by zapotřebí mnohem komplexnější přístup a objem obsažených informací by byl o mnoho větší. Z důvodu rozsahového omezení této práce se však zaměřím pouze na určité státy/subregiony v oblasti a vytyčenou tematiku budu rozebírat pouze v souvislosti s nimi. Takto se zaměřím především na státy jižního amerického kontinentu, přesněji na státy sdružené v Andském společenství a MERCOSURu⁴, a to hlavně proto, že jsou s děním ve Venezuele v bližším vztahu a z důvodu politického a hospodářského propojení vytvářejí skupinu, kterou lze v rámci

---

⁴ O těchto uskupeních bude blíže pojednáno v následujících odstavcích.

vztahů s Evropskou Unií považovat za určitý celek. Neznamená to, že by práce popírala význam států Střední Ameriky a Karibské oblasti a přehlížela spolupráci Venezuely i EU s nimi, nicméně vývoj těchto vztahů nemá pro tuto práci zásadní význam, kvůli omezenému rozsahu tak proto o nich zmíněno nebude. Ve své práci se budu věnovat také Kubě, to však pouze v takovém rozsahu, v jakém situace na ostrově souvisí s děním ve Venezuele.

Bude-li práce v následujících kapitolách posuzovat Venezuelu v souvislosti s děním v regionu Latinské Ameriky, bude tedy tento region omezeně chápán jako region států Jižní Ameriky. Pojmy Latinská Amerika a Jižní Amerika proto budu používat jako synonyma.

1. Přehled vývoje vztahů mezi EU a regionem Latinské Ameriky

1.1 Počátky vzájemné spolupráce

Prakticky od svého vzniku v roce 1957 rozvíjelo Evropské hospodářské společenství specifické vazby s chudými a rozvojovými státy světa. Některé z šesti zakladatelských zemí prošly čerstvě problematickými procesy dekolonizace a nechtěly přijít o svůj vliv v těchto oblastech, spolupráce s nově vznikajícími státy prostřednictvím EHS se tak pro ně stala ideálním prostředkem jejich bilaterálních snah. Takto se orientace EHS zaměřovala především na oblasti bývalých kolonií Francie a Belgie, tj. na státy subsaharské Afriky, jež se staly vděčnými příjemci značné finanční pomoci z Evropy.⁵

Zvrat ve vývoji ku prospěchu Latinské Ameriky nastal s přístupem Španělska a Portugalska do EHS v roce 1986, kdy si oba státy vymínily, aby k jejich přístupové smlouvě byla doložena zvláštní deklarace, jež oficiálně uznávala „speciální vazby“ států s latinskoamerickým kontinentem a jež nabádala k rozvinutí větší spolupráce EHS s tímto regionem. Nehledě na blízké bilaterální vztahy, které mezi sebou udržovaly jednotlivé státy (např. Německo a Brazílie, Itálie a Argentina nebo Francie a Mexiko), totiž Latinská Amerika jako celek stanovila v 70. a 80. letech pro EHS marginální záležitost. Společenství začalo Latinské Americe poskytovat finanční podporu již v roce 1976, cíle této pomoci však nebyly nijak oficiálně specifikovány. V druhé polovině 80. let tato pomoc především zásluhou Španělska dostala ucelenou podobu, a jestliže se finanční podpora latinskoamerickému regionu v letech 1976 – 1981 pohybovala na úrovni 76 milionů ECU ročně, koncem 80. let již EHS do Latinské Ameriky posílala ročně více jak 200 milionů ECU.⁶ Začátkem 90. let tato podpora mírně poklesla, ale v letech 1994-95 poslala v té době již EU do 20 států Latinské Ameriky přes US\$400 milionů.⁷ Tento kvantitativní skok byl následkem série pokroků v rozvoji vzájemných inter-regionálních vztahů, které měly za cíl upevnit pozici EU v Latinské Americe a zabezpečit ji roli významného hráče na kontinentě. Tyto pokroky ve vzájemných

---

⁵ Crawley A. *Toward a Biregional Agenda for the Twenty-First Century*, in: *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 42, No. 2, Special Issue: The European Union and Latin America: Changing Relations, Summer 2000, str. 21.

⁶ Freres Ch. *The European Union as a Global „Civilian Power“: Development Cooperation in EU-Latin American Relations*, in: *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 42, No. 2, Summer 2000, str. 69.

⁷ *Ibidem*.

vztazích je možno shrnout do 3 základních vzájemně provázaných oblastí: stabilní spolupráce a vytvoření jejího pevného rámce, politický dialog a plán strategického partnerství.

Zlepšení vztahů s sebou přineslo i upevnění ekonomických vazeb (lze ale také říci, že hospodářská spolupráce de facto umožnila/urychlila spolupráci politickou).⁸ Obchodní vztahy mezi regiony byly v 80. letech především z důvodu ekonomické krize v Latinské Americe téměř na nule, v 90. letech však zažily značný boom, obchodní výměna vzrostla mezi lety 1991 a 1997 o 50 %, a přestože obchodní vztahy Latinské Ameriky s EU zdaleka nedosahovaly úrovně obchodních vztahů se Spojenými státy, stala se EU druhým největším obchodním partnerem regionu. O mnoho dynamičtější vývoj pak nastal v oblasti přímých investic (Foreign Direct Investment – FDI), kde se EU již v polovině 90. let svým podílem na celkovém procentu FDI dorovnala Spojeným státům, záhy je překonala, a stala se tak nejvýznamnějším zahraničním investorem v Latinské Americe, kterýžto trend platí dodnes (o ekonomických vztazích bude podrobněji pojednáno později).

A právě konkurence se Spojenými státy byla jedním z hlavních faktorů, jež výrazně přispěly k urychlení navazování vztahů EU s jihoamerickým kontinentem. Utužování přítomnosti Evropy v regionu bylo nepochybně stimulováno projektem vytvoření panamerického prostoru volného obchodu, jež americký prezident George Bush prosazoval pod heslem „Podnikání Amerikám“ („Enterprise for the Americas“). V prosinci 1994 se v Miami díky iniciativě jeho nástupce Billa Clintona uskutečnil první „summit Amerik“, na němž bylo dohodnuto vytvoření amerického prostoru volného obchodu (Free-Trade Area of the Americas – FTAA) do roku 2005 a právě tento summit zapůsobil jako hlavní motor evropského vkročení na scénu. Ve stejné době totiž proběhlo setkání hlavních představitelů států EU a na summitu v Essenu byl schválen „základní dokument pojednávající o vztazích EU s Latinskou Amerikou a karibskými státy“, ve kterém se Unie zavazovala k úzké spolupráci s MERCOSUREm (Mercado Común del Sur – společný trh Argentiny, Brazílie, Paraguaye, Uruguaye a od července 2006 i Venezuely), Mexikem a Chile. Evropská Unie vystupovala stále suverénněji jako světový velmocenský hráč a z této pozice pro ni bylo nepřípustné, aby neměla žádnou politickou agendu vůči státům Latinské Ameriky. Tato deklarace měla v latinskoamerických státech vyvrátit pocit deprimace z toho, že jsou na evropské

---

⁸ Obecněji o vztahu hospodářské a politické spolupráce/integrace pojednává R. Palan v knize *Global Political Economy: Contemporary Theories*, London: Routledge, 2000, str. 206-215.

politické scéně zanedbávány, a zároveň měla prostřednictvím blízké spolupráce se státy MERCOSURu zabránit tomu, aby celý jihoamerický kontinent spadl do sféry politického a ekonomického vlivu Spojených států.⁹

Nehledě na pompéznost nového prohlášení se ale vztahy s Latinskou Amerikou, především pak s MERCOSUREm, nepohnuly až do roku 1999. Hlavní překážkou se stala otázka liberalizace obchodu, latinskoamerický export byl totiž (a stále je) z velké části založen na zemědělských výrobcích, což byla pro Evropany nechtěná konkurence. Od onoho prohlášení z roku 1994 se tak na politické úrovni nedělo téměř vůbec nic a teprve v roce 1998 žádala Evropská komise o mandát k zahájení jednání se státy MERCOSURu. Narazila však na silný odpor (především ze strany Francie), což dokládá skutečnost, že tento odpor se podařilo zlomit až na poslední chvíli a Rada ministrů udělila komisi mandát k jednání těsně před zahájením prvního summitu EU a Latinské Ameriky v Rio de Janeiru v červnu 1999.

Summit v Riu

Prvnímu summitu, který svedl dohromady hlavní představitelé 48 států Evropské unie, Latinské Ameriky a Karibské oblasti, se slavnostně říkalo „první setkání rodiny za 500 let“ („the first family get-together in 500 years“).¹⁰ Byl vnímán jako výrazná demonstrace nového regionalismu, poněvadž všichni účastníci summitu zde odsouhlasili plán „strategického partnerství“, který přijímá ideu multipolárního rozdělení světa a zásadně odmítá unipolaritu, již odsuzuje jako hrozbu světové rovnováhy. Deklarace z Ria na svých dvaceti stránkách shrnuje základní principy spolupráce těchto dvou regionů a stala se tak základním kamenem vzájemné politicko-ekonomicko-kulturní spolupráce. Samotná deklarace ale sklídila silnou kritiku z řad médií a pozorovatelů, kteří ji zazlívali přílišnou obecnost a vágnost při formulaci cílů vzájemné spolupráce.¹¹

---

⁹ Miller G., Brandeck B., Bocquet P. *Perspectives for a New Regionalism: Relations between the EU and the MERCOSUR*, in: *European Foreign Affairs Review*, Vol. 5, Iss. 4, Winter 2000, str. 569.

¹⁰ Miller G., Brandeck B., Bocquet P. *Perspectives for a New Regionalism: Relations between the EU and the MERCOSUR*, in: *European Foreign Affairs Review*, Vol. 5, Iss. 4, Winter 2000, str. 571.

¹¹ Podle konstatování IRELY (Instituto de Relaciones Europeo-Latinoamericanas – Ústav evropsko-latinskoamerických vztahů), byl summit v Riu de Janeiru „ve své podstatě demonstrací diplomacie, veřejnou ukázkou vytváření aliancí na nejvyšší politické úrovni, poháněný potřebou dvou regionů reagovat na světové politické a ekonomické trendy. Hlavním cílem účastníků bylo demonstrovat soulad jejich politických a ekonomických zájmů a upevnit si svou vlastní pozici na mezinárodní scéně (IRELA: Informe de la conferencia en Rio de Janeiro, Instituto de Relaciones Europeo-Latinoamericanas, Madrid 1999, str. 17).

Významným počinem také bylo, že v Riu bylo dohodnuto započítí jednání mezi EU a MERCOSUREm (a Chile), jež si dala za cíl postupnou liberalizaci vzájemných obchodních vztahů, jež v konečné fázi měla vést k vytvoření prostoru volného obchodu. MERCOSUR již dlouho, a před summitem obzvlášť intenzivně, žádal o zrušení evropských obchodních omezení v oblasti zemědělství, a toto společné prohlášení pro něj bylo relativním úspěchem. Relativním proto, jelikož neobsahovalo pevné datum začátku ani konce jednání, a jak se později ukázalo, bylo prvním ze zamlžujících slibů EU, jejichž cílem bylo pouze uklidnit nátlak latinskoamerických zemědělců.

1.2 Bi-regionální vztahy EU a Latinské Ameriky

Summit v Riu de Janeiru byl prvním ze série setkání na nejvyšší úrovni, na němž se scházejí přední politikové obou regionů, aby dohodli další kroky společných aktivit a určili základní směr, kterým se bude spolupráce v příštích letech ubírat. Tyto summity však nejsou jediným fórem, na němž dochází ke komunikaci mezi oběma stranami. Institucionální rámec vzájemné spolupráce je značně členitý a komunikace mezi představiteli EU a Latinské Ameriky probíhá na několika úrovních. V této části se pokusím načrtnout schéma, jimž se strany při komunikaci mezi sebou řídí.

Spolupráce na nejvyšší a zároveň nejširší úrovni je vedena v rámci politického dialogu, v němž existují dvě hlavní fóra, jež mají stěžejní roli:

- summity Evropské unie a Latinské Ameriky a států Karibské oblasti (Latin American and Caribbean – LAC) a dialog v rámci „strategického partnerství“
- ministerská setkání EU a jihoamerických států sdružených v tzv. Rio Group

Strategické partnerství mezi EU a LAC

Každé dva roky se uskutečňují setkání na nejvyšší úrovni mezi prezidenty a premiéry států Evropské unie, Latinské Ameriky a Karibské oblasti. Tyto summity probíhají střídavě na obou kontinentech a představují základní milníky ve vztazích mezi oběma regiony. Praktický přínos těchto setkání však bývá často oproti oficiálním tvrzením nepatrný a summity se tak spíše mění v jakousi oficiální politickou přehlídku, na níž si významní politikové podávají ruce, usmívají se do fotoaparátů a nakonec

vydají prohlášení, které je stejně tak neurčité a mlhavé jako všechna předchozí prohlášení.

Jak bylo již dříve zmíněno, první summit tohoto druhu se uskutečnil v červnu 1999 v brazilském Riu de Janeiru, na něj pak navázal summit ve španělském Madridu v květnu 2002. Jeho plánovaným cílem mělo být stanovení konkrétních podmínek spolupráce a měl tak uvést do konkrétní podoby vágní ustanovení předešlého summitu. Jednání však nepřinesla žádný výrazný pokrok, diskuze totiž zamrzla na otázce volného trhu. Oficiální hodnocení vidí přínos summitu ve „vyhodnocení pokroku, jehož bylo dosaženo v rámci idey strategického partnerství, ve zdůraznění pokroku spolupráce na úrovni třech hlavních pilířů vzájemných vztahů a v představení nových návrhů ohledně dalšího posilování bi-regionálního partnerství.“¹² Latinskoameričtí státníci na summitu ostře kritizovali ochranářský přístup evropských zemí a poprvé se zde výrazněji projevil Hugo Chávez, který ve svém projevu známém jako „jde nám to pomalu a jde nám to špatně“ („Vamos lente y vamos mal“) ¹³ zpochybnil význam těchto summitů vůbec.

Po Madridu následoval summit v Mexiku, který se konal v květnu 2004 v Guadalajaře. Tento summit byl doprovázen demonstracemi v ulicích města na podporu fair trade obchodu a proti chudobě, jež se zvrhly v bouřlivé protesty proti restriktivní zemědělské politice EU a v pouliční nepokoje, při nichž bylo těžce zraněno 20 lidí. Po obchodní stránce summit opět nepřinesl žádný reálný pokrok v jednáních, bylo dosaženo pouze omezené dohody o reformě vzájemného obchodu a Evropané vydali nic neříkající opatrné prohlášení o přistoupení na návrh skupiny G20 (Brazílie je členem) o omezení tarifů na dovoz zemědělských produktů.

O summitu ve Vídni, který proběhl v květnu 2006, a o posledním summitu v Peru v květnu 2008 bude pojednáno později.

EU a Rio Group

Latinskoamerický stálý mechanismus konferencí a politické koordinace – sdružení jihoamerických států, tzv. Rio Group – byl založen v roce 1986 v Riu de Janeiru šesti zakládajícími státy a dnes sdružuje všechny státy Latinské Ameriky a reprezentanty Karibského společenství (Caribbean Community and Common Market –

---

¹² European Commission, Madrid Summit May 2002: The Assessment Report, <http://ec.europa.eu/world/lac/conc_en/assrep.htm> 18. červen 2007.

¹³ <http://news.bbc.co.uk/1/hi/spanish/latin_america/newsid_1995000/1995628.stm> 18. červen 2008

CARICOM). První ministerské setkání mezi Evropskou unií a státy Rio Group se uskutečnilo v roce 1990. Od té doby se ministři zahraničí obou regionů setkávají pravidelně každé dva roky a tyto setkání tak alternují summitům nejvyšších představitelů EU a LAC. Svým významem se řadí hned vedle summitů a jsou významná obzvláště pro latinskoamerické státy, neboť v jejich průběhu dochází často ke zveřejnění sumy, kterou Evropská komise poskytne na podporu rozvoje různých projektů a rozvojových programů.

1.3 Dialog EU s jednotlivými subregionálními uskupeními

MERCOSUR, SICA (Sistema de la Integración Centroamericana- Integrační systém Střední Ameriky) a Andské společenství (Comunidad Andina – Bolívie, Ekvádor, Kolumbie a Peru) jsou tři základní uskupení, jež jsou výsledkem regionálních integračních procesů v Latinské Americe. Evropská unie udržuje z každým z nich zvláštní režimy spolupráce, které stojí mimo bi-regionální rámec vztahů EU a LAC, a tvoří tak odlišnou úroveň vzájemné interakce. Z důvodu výše uvedeného omezení práce pouze na státy jižního kontinentu, popis spolupráce EU a SICA vynechám.

1.3.1 EU a MERCOSUR

MERCOSUR je dynamický proces regionální integrace mezi Argentinou, Brazílií, Paraguayem a Uruguayem, jenž byl započat v roce 1991 na základě smlouvy z Asunción. Evropská unie podporovala myšlenku integrace jižního cípu latinskoamerického kontinentu od samotného počátku a již koncem roku 1995 došlo k podepsání inter-regionální dohody o spolupráci, na jejímž základě se EU zavázala poskytnout technickou a institucionální podporu při budování struktur vznikající organizace (Interregional Framework Agreement for Cooperation between EU and the MERCOSUR). Nehledě však na tento „pompézní“ start, záhy po podepsání této dohody uvízly vzájemné vztahy na de facto mrtvém bodě. Kamenem úrazu se totiž stala otázka liberalizace obchodu a především otázka vytvoření zóny volného obchodu, který Unie státům MERCOSURu od samotného počátku slibuje. Samotná dohoda totiž byla pouze jakousi „přípravnou fází“, v níž kromě všeobecných principů spolupráce a deklarace o

„vytvoření inter-regionálního sdružení se společnými politickými a ekonomickými cíli“¹⁴ nebylo řečeno nic konkrétního. EU slíbila představitelům MERCOSURu, že vzájemná budoucí spolupráce se bude vyvíjet směrem k vytvoření zóny volného obchodu, samotný termín „zóna volného obchodu“ však byl ze smlouvy na poslední chvíli vyškrtnut.¹⁵

Idea volného obchodu mezi těmito dvěma subjekty je od počátku problematická, Evropská unie totiž odmítá otevřít svůj zemědělský trh a realizace zóny volného obchodu, která podle pravidel WTO musí zahrnovat veškerý obchod, je tedy od samotného počátku nereálná.¹⁶ Již od poloviny 90. let tlačí představitelé MERCOSURu na Unii, aby zvedla své dovozní kvóty na zemědělské výrobky a vykročila tak vstříc realizaci slíbeného cíle, Unie se však stále snaží manévrovat, podepisuje další dohody, ve kterých slibuje určité polevení, k žádnému konkrétnímu posunu však od 90. let ještě nedošlo.¹⁷

1.3.2 EU a státy Andského společenství

Také v případě Andského společenství podporovala Evropská unie tuto integrační iniciativu od samotného počátku, tzn. již od roku 1969, kdy toto uskupení na základě smlouvy z Kartageny vzniklo a pravidelný politický dialog mezi Uníí a Andskými státy je veden na základě římské deklarace z roku 1996. Na základě jednání v Madridu v roce 2002 došlo k podepsání Dohody o politickém dialogu a spolupráci a o dva roky později byla v Guadalajaře ujednána Asociační dohoda, jejímž cílem je vytvoření zóny volného obchodu, avšak s dodatkem, že vytvoření takovéto zóny v budoucnu bude záviset na výsledcích vyjednávacího kola Světové obchodní organizace v Dauhá a na realizaci dostačující úrovně regionální. Andské státy profitují z evropského všeobecného systému preferencí, také jim byla poskytnuta další zvýhodnění v rámci GSP plus a v kombinaci s doložkou nejvyšších výhod (Most

---

¹⁴ Interregional Framework Cooperation Agreement between the European Community and its Member States, of the one part, and the Southern Common Market and its Party States, of the other part, viz <http://ec.europa.eu/comm/external_relations/mercosur/background_doc/fca96.htm> 20. červen 2008, str. 9.

¹⁵ Miller G., Brandeck B., Bocquet P. *Perspectives for a New Regionalism: Relations between the EU and the MERCOSUR*, in: European Foreign Affairs Review, Vol. 5, Iss. 4, Winter 2000, str. 569.

¹⁶ Ibidem, str. 570.

¹⁷ O současné situaci ve vztazích EU – MERCOSUR bude pojednáno později.

Favoured Nation clause), se tak víc jak 90% výrobků exportovaných ze zemí Andského společenství těší vyjmutí z celního režimu EU.¹⁸

---

¹⁸ <http://ec.europa.eu/comm/external_relations/andean/intro/index.htm> 20. červen 2008.

2. Hugo Rafael Chávez Frias – výzva západní demokracii v podobě socialismu 21. století

Od doby, kdy byl po přesvědčivém vítězství v prezidentských volbách v roce 1998 jmenován na post prezidenta Venezuely, udržuje si Hugo Chávez pověst nepoddajného a svérázného politika, který hlasitě odmítá podřídit se dosavadnímu systému mezinárodní politiky a ostře kritizuje způsob velmocenského uspořádání světa. Armádní důstojník pocházející ze střední společenské třídy, kterému se díky armádní službě dostalo univerzitního vzdělání ve vojenské akademii (v 70. letech byly ve Venezuele vysoké školy přístupné pouze lidem z nejvyšších vrstev) se v době, kdy byla celá politická scéna zcela zdiskreditována skandály a dlouhodobým neúspěchem ve vedení země¹⁹, rozhodl aktivně zapojit do politiky a za dané situace v roce 1998 byl tento do té doby politický „outsider“ se svou vizí přeměny politického a hospodářského systému země všeobecně přijímanou změnou.

2.1 Nástup „nové levice“

Chávez sliboval eliminaci starých mocenských a politických struktur v zemi a rozhodl s dosavadním uspořádáním státní moci, který zvýhodňoval pouze místní elity. V popředí jeho zájmu byla venezuelská střední vrstva, na níž se v minulých dvaceti letech nedostávalo, a především pak masa lidí žijících v chudobě. Svůj první kabinet vytvořil téměř většinou z příslušníků levice, čímž porušil nepsané pravidlo, že na posty klíčových ministrů jsou dosazováni odborníci z řad státních elit, kteří v daném sektoru úspěšně podnikají.²⁰ Hlavním Chávezovým cílem hned po nástupu k moci byla změna ústavy, která byla symbolem starého uspořádání a fungování země. Po schválení

---

¹⁹ Od konce 70. let byla Venezuela ve stavu ekonomického propadu, její ekonomika je totiž zcela závislá na ropě a státní příjmy se odvozují od situace na ropném trhu. Jelikož se cena ropy koncem 70. let dlouhodobě propadla (mírný nárůst v době Iránské revoluce nebo války v Perském zálivu byl pouze dočasný), Venezuela se ocitla v těžké hospodářské krizi, kdy zadlužení země rychle rostlo, výrobní náklady ropy se zvyšovaly, HDP se propadalo a příjem na osobu se v průběhu dvaceti let snížil o celých 27%, což bylo nejvíce ze všech latinskoamerických států. Chudoba prudce vzrostla a tehdejší vládnoucí elity svými neoliberálními reformami situaci ještě zhoršovaly. Neschopnost vládnoucích elit vypořádat se s těmito problémy, absence inovativního přístupu, lpění na strnulých politických strukturách, klientelismus a především minimalizace státních výdajů do sociálních programů způsobily, že nespokojenost s politickou scénou byla všeobecně přítomná.

²⁰ Tzn. do vedení ministerstva hospodářství nastoupil člověk z vysokých obchodních kruhů, ministrem kultury byl jmenován člověk známý z mediálního prostředí atd. Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 22-24.

v referendu Chávez svolal ústavní shromáždění a již v prosinci 1999 byla obyvatelstvu představena nová ústava tzv. Páté republiky, která byla 72% schválena.²¹

Nová ústava znamenala kompletní reformu politického systému Venezuely. Dosavadní oficiální název státu „Republika Venezuela“ byl změněn na „Bolívarovská republika Venezuela“, kterýžto měl zdůrazňovat význam, jaký hraje Simon Bolívar v politické ideologii Cháveze. Ústava označuje Venezuelu jako stát řídící se pravidly práva a spravedlnosti²², kde důraz na pojem „spravedlnost“ znamená, že to, co je po právu, není vždy spravedlivé, z čehož implicitně vyplývá, že země se bude řídit ne pouze právními předpisy, ale také zásadou spravedlnosti, která je postavena na stejnou úroveň jako právo.

Zásadním prvkem nové ústavy je rozsáhlé zavedení instituce referenda, kdy je možné ohledně jakékoliv záležitosti (jmenování do funkce, odvolání, schválení zákona apod.) svolat referendum, a to buď konzultativní, odvolací, schvalovací anebo zrušující, výsledek takového referenda je pak pro státní moc závazný.²³ Institut referenda je stěžejním principem Chávezovy ideje „participativní“ demokracie²⁴, díky němuž má být systém vlády starých politických elit zcela odstaven a nahrazen spravedlivou vládou všech. A právě o tento prvek všeobecného schválení anebo absence odvolání/zrušení jednotlivých státních rozhodnutí opírá Chávez legitimitu svého vládnutí a rozhodování, čímž zcela eliminuje vliv vyšších vrstev a dosavadních mocenských struktur na politický vývoj země. Kontrola řadového obyvatelstva nad státní mocí je navíc umocněna rozdělením státní moci na 5 složek státní moci místo klasických třech. Takto ve Venezuele existují kromě základní moci zákonodárné, výkonné a soudní ještě 2 nové, a sice volební a občanská²⁵.

Tato ústava tak znamenala odsunutí dosavadních mocenských struktur na vedlejší kolej, což samozřejmě okamžitě vyvolalo silnou nespokojenost představitelů do té doby

---

²¹ M. McCaughan *The battle of Venezuela*, New York : Seven Stories Press, 2005, str. 53.

²² čl. 2 ústavy Bolívarovské republiky Venezuela, <<http://www.constitucion.ve/constitucion.pdf>> 12. říjen 2008.

²³ Základní druhy referenda a podmínky, za jakých je možno daný typ referenda svolat a zásady, jakými se řídí, vyjmenovává Hlava III, část IV Ústavy Bolívarovské republiky Venezuela.

²⁴ Chávezova základní politická premisa, kde demokracie s účastí všech (rozhodovacího procesu se účastní všichni obyvatelé) stanoví protiklad zastupitelské demokracii, kde je rozhodování ponecháno v rukou lidmi zvoleného jedince. Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 38-39.

²⁵ Orgány volební moci mají dohlížet na řádné provádění voleb a průhlednost administrativy s volbami spojené, občanská složka pak symbolizuje jakousi „morální sílu“, kdy nově vzniklé úřady mají dohlížet na dodržování zásad práva, spravedlnosti, etiky a ve státní správě (čl. 273-291 Ústavy).

„mocné“ vyšší vrstvy a Chávez se záhy začal potýkat se silným odporem.²⁶ Zpočátku se totiž Chávez neprojevoval nijak radikálně a svou hospodářskou a sociální politikou se nijak významně nelišil od svých předchůdců.²⁷ Právě ztráta výsadního postavení byla proto zpočátku hlavním důvodem odporu proti Chávezovi. Jak však odpor postupně rostl a opozice se začala radikalizovat, začal se radikalizovat i Chávez.²⁸ K utužení svého postavení a zabezpečení realizace projektu „bolivarovské republiky“, byl na jeho návrh přijat balíček 49 dekretů, mezi nimiž byl tolik kritizovaný zákon o zemi umožňující vyvlastnění půdy, tzv. naftový zákon, kterým se měnil způsob zdanění naftařských společností (samozřejmě v jejich neprospěch) a zákon o rybolovu, který nařizoval velkým rybářským společnostem lovit teprve od určité vzdálenosti od pobřeží, aby bylo chráněno postavení místních rybářů. Tyto zákony byly silným zásahem do rozdělení ekonomické moci a přímým útokem na představitele nejvyšších tříd. Byly také jedním z hlavních důvodů proti-Chávezovského puče v roce dubnu 2002.

Pokus o svržení prezidenta skončil neúspěchem, Chávezovi se totiž díky silné podpoře svých voličů z řad armády a chudých již 47 hodin po svém svržení podařilo opět vrátit do funkce. Neúspěch puče znamenal velkou porážku opozice, ztratila totiž podporu v armádě, což byla do té doby její silná složka.²⁹ Nicméně opoziční vůdci se nevzdali a další snahou o eliminaci Cháveze z funkce bylo uspořádání všeobecné stávky ropného průmyslu, kdy od prosince 2002 do března 2003 byl přerušena veškerá produkce a činnost v sektoru, což mělo za následek obrovské hospodářské ztráty a dle představ organizátorů stávky mělo přivodit Chávezův pád. I zde však opozice podcenila podporu, jaké se Chávez mezi řadovými obyvateli těší, a Chávezovi se tak s pomocí svých příznivců podařilo omráčený průmysl relativně rychle oživit.³⁰ Také nyní byl neúspěch pro opozici bolestný, propuštěním velkého množství opozičních zaměstnanců a odvoláním proti-Chávezovského vedení nejvýznamnější ropné společnosti PDVSA

---

²⁶ Vnitrostátní vývoj Venezuely není předmětem této práce, průběh událostí v zemi proto bude popsán jen stručně.

²⁷ V prvních dvou letech jeho vlády nedošlo k žádnému vyvlastňování, redistribuci bohatství ani omezování v oblasti soukromém podnikání. Nová ústava také nebyla v dějinách Venezuely ničím neobvyklým, předchozí ústava sice platila od roku 1961, mezi lety 1811-1961 však Venezuela měla celkem 26 ústav. M. McCaughan *The battle of Venezuela*, New York : Seven Stories Press, 2005, str. 32.

²⁸ Přikláním se zde k názoru G. Wilperta, který ve své knize *Changing Venezuela by Taking Power* uvádí, že postupná radikalizace Cháveze je výsledkem jakéhosi uzavřeného kruhu, kdy útoky a ohrožení z řad opozice způsobují, že Chávez se snaží utužit své postavení a zabezpečit realizaci svého projektu s pomocí stále radikálnějších opatření, která následně způsobují další odpor a radikalizaci opozice a tak stále dokola.

²⁹ Dosavadní opoziční armádní důstojníci byli odvoláni a na jejich místo dosazeni Chávezovi stoupcem.

³⁰ Již v polovině roku 2003 byla průměrná denní produkce na stejné úrovni jako před stávkou. McCaughan M. *The battle of Venezuela*, New York: Seven Stories Press, 2005, str. 78.

tak ztratila oporu v dalším důležitém sektoru.³¹ Poslední pokusem o odsunutí Cháveze pak bylo referendum uspořádané v srpnu 2004, které mělo rozhodnout o odvolání Cháveze z funkce, avšak i zde opozice narazila a Chávez na základě výsledku, ve kterém se 58 % zúčastněných vyslovilo proti jeho odvolání, setrval ve funkci.³² Byla to tedy definitivní porážka opozice, která ztratila i podporu široké veřejnosti a k žádným dalším protivládním činům se v následujících letech již neodhodlala.

Chávez však naopak svou pozici postupně s každou prohrou opozice utužoval a vrcholným potvrzením jeho pozice byly prezidentské volby v březnu 2006, kdy byl opětovně a s převahou 62.9% proti opozičnímu kandidátovi zvolen do funkce venezuelského prezidenta. Již předešlé výhry však pro něj byly schválením jeho politické ideologie a směru, kterým zemi vede, postupně od roku 2005 tak začal mnohem důrazněji pracovat na realizaci bolivarovské revoluce, konkrétněji formulovat svou vizi „socialismu 21. století“ a razantněji prosazovat reformy, které měly zemi oprostit od liberalismu a kapitalismu.

2.2 Chávezova ideologie

Ve volbách v roce 1999 byl hlavním Chávezovým cílem boj proti starým politickým strukturám a snaha přiblížit politiku, potažmo stát, těm, na které se dosud zapomínalo. Hlavními jeho tématy byly boj proti chudobě, sociální nerovnosti a proti starým elitám, v jejichž rukou byla koncentrovaná státní i hospodářská moc. S těmito cíli se ztotožnili nejen voliči z řad těch nejchudších, ale především představitelé střední vrstvy, jejichž životní úroveň se v důsledku špatné situace v zemi v průběhu minulých let hluboce propadla.³³ Bylo zřejmé, že jde o silně levicově smýšlejícího politika, o nějaké mimořádně radikální ideologii však zpočátku jeho politické kariéry nelze mluvit.

Po nástupu do funkce se zaměřil na „akutní“ pomoc nejchudším a prostředkem k tomu měl být Plán Bolívar zahájený již v únoru 1999.³⁴ Svou vizi bolivarismu vysvětloval právě jako přesměrování státních výdajů tak, aby byly použity na pomoc těm nejchudším, což bylo jeho oponenty a mnohými zahraničními médii vnímáno jako

---

³¹ O této záležitosti bude blíže pojednáno v dalších kapitolách.

³² Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 26.

³³ Právě díky široké podpoře voličů střední vrstvy Chávez v roce 1999 vyhrál prezidentské volby. Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 197.

³⁴ Tento plán spočíval v nasazení armády do boje proti chudobě a hladovění a 40 000 vojáků bylo pověřeno takovými úkoly jako např. hromadné očkování chudých, distribuce jídla ve slumech a provádění vzdělávacích aktivit.

jasný populismus. Kromě těchto „populistických“ projektů bylo dalším Chávezovým cílem propojení armádních a civilních struktur. Jednou z hlavních charakteristik jeho bolivarského „státu lidu“ je totiž spolupráce armády s civilním obyvatelstvem. Dle jeho názoru byla armáda vždy špatně chápána jako instituce, na kterou se vynakládá spousta peněz, pro řadového obyvatele ale zůstává čímsi velmi vzdáleným a nijak nepřínosným. Toto se mělo změnit, a Chávez proto zapojil vojáky do spousty svých programů na pomoc chudým, armádní důstojníky jmenoval na posty civilních úřadů a naopak civilisty do administrativních funkcí v armádě.³⁵

Hlavní principy jeho vize Páté republiky byly zakotveny v nové ústavě, Chávezova původní základní ideologie se dá tedy charakterizovat jako důraz na „participativní“ demokracii, na úsilí o blahobyt i těch nejnižších vrstev společnosti, na povinnosti státu zpřístupnit a poskytnout obyvatelům služby nezbytné pro plnohodnotný život. Chávezovy ideje se opíraly (a stále opírají) o principy solidarity, spolupráce a společné odpovědnosti za blaho celé komunity. Obzvláště pojem „komunita“ je v Chávezově rétorice často opakovaným prvkem. Nutnost prosazovat změny nejen k užítku jedince, ale právě pro dobro všech ostatních totiž Chávez staví jako protiklad liberalismu a kapitalismu, které sledují především zájmy jedince a podle Cháveza jsou příčinou sociálních nerovností a chudoby. A právě pochopení této premisy a ztotožnění se s touto myšlenkou je pro Cháveza základním stavebním kamenem nové „bolivarovské společnosti“, prostřednictvím mnoha vzdělávacích projektů a aktivit se tedy snaží tuto ideu vštípit lidem. Prostředkem k tomu měla být změna učebních osnov, které byly dosud „zaměřeny na úspěch jedince a na principu konkurenčního boje“, a hlavně pak systém nově založených „bolivarovských škol“, které jsou zdarma přístupné všem (na rozdíl od běžných veřejných škol, které fungují na principu registračních poplatků), a které mají za cíl rozvinout v žácích a studentech sociální cítění a smysl pro solidaritu a spolupráci.³⁶

V prvních letech úřadování tedy Chávez kladl důraz především na realizaci idejí „bolivarismu“. Teprve později v souvislosti s tím, jak se vyostřoval boj s opozicí, se začala Chávezova ideologie radikalizovat a v jeho projevech se stále častěji objevoval pojem „socialismus 21. století“. Zlomovým okamžikem byl neúspěch referenda proti

---

³⁵ Zatímco Chávez tento krok charakterizoval jako nezbytné „zcivilnění“ armády, pro jeho oponenty to neznamenal nic jiného než militarizace civilních struktur. Více o tomto problému Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 49-57.

³⁶ Tyto vzdělávací programy jsou Chávezovými kritiky chápány jako jasný indoktrinační nástroj, který slouží k výchově „věrných a oddaných“ lidí, což nehledě na skutečnost, že tyto programy mají viditelný přínos v boji proti negramotnosti, je dosti pravděpodobné.

Chávezovi v roce 2004, ve kterém byla definitivně poražena opozice a Chávez si uvědomil, že se nyní konečně může bez obav o své postavení vrhnout do realizace skutečné bolivarovské revoluce. Ve svém vítězném projevu vyhlásil začátek nové fáze boje proti nespravedlnosti, nerovnosti a chudobě a již v lednu 2005 oznámil, že snaha o budování bolivarismu se posouvá dále, a sice že přechází do fáze úsilí o socialismus 21. století.³⁷

Koncepce socialismu 21. století je od té doby stěžejním prvkem Chávezovy politické filosofie. Charakterizuje jej jako humanismus, kdy v popředí zájmu je člověk a ne stát. Stát je řízen prostřednictvím „participativní“ demokracie, o všem rozhoduje komunita, je to tedy jakési řízení věcí „zdola“. Podle Cháveza kapitalismus už ukázal, že není schopen řešit zásadní problémy jako chudoba a nerovnost, naopak přispívá k jejich prohlubování. Řešení vidí v tzv. pluralitním socialismu, jehož základními prvky jsou solidarita, spolupráce a spravedlnost, a který není přizpůsoben potřebám státu ani není státem řízen, ale je veden výhradně komunitou směrem k jejímu prospěchu. Prostředkem k dosažení těchto cílů je transformace ekonomického modelu, zvýšení kooperace, kolektivní vlastnictví, podřízení osobního vlastnictví ve prospěch sociálního růstu a všeobecného blahobytu. Tyto procesy by měly vycházet z iniciativy celé komunity, být prováděny za účasti lokálních organizací a komunita by měla být schopná vše samostatně, bez státní nebo zahraniční ingerence řídit.³⁸

Co se týče mezinárodních reakcí na tuto Chávezovu ideologii, tak uvažujeme-li EU, nelze říci, že by tato skutečnost vyvolala nějaké zvláštní ohlasy. Vzhledem k zkušenosti se železnou oponou a obzvláště po květnu 2004, kdy se členy Evropské Unie staly státy s přímou zkušeností se socialistickým režimem, lze soudit, že Evropané všeobecně nesdílejí Chávezovo nadšení. Nehledě na Chávezovo tvrzení, že se nejedná o socialismus takový, jaký byl praktikován v SSSR, neboť podle jeho vlastních slov se v Sovětském svazu jednalo o státem řízený a na dobro a zisk státu zaměřený socialismus (což údajně byla hlavní příčina neúspěchu sovětského socialistického modelu), nezískal tento Chávezův projekt v EU téměř žádné podporovatele. Přestože se Evropská Unie k tomuto venezuelskému experimentu nijak oficiálně nevyjádřila,

---

³⁷ McCaughan M. *The battle of Venezuela*, New York : Seven Stories Press, 2005, str. 176.

³⁸ Tato charakteristika socialismu 21. století se opírá o záznamy projevů Cháveza dostupných v několika periodikách a databázích.

převládá přesvědčení, že většina státníků v EU s ideologií socialismu 21. století a s vnitřním vývojem Venezuely nesympatizuje.³⁹

2.3 Základní charakteristika Chávezovy zahraniční politiky

V málokterých záležitostech je Chávez tak výřečný a jeho projevy jsou tak pobuřující, jako právě v oblasti mezinárodní politiky. Všeobecně lze říci, že svými nekompromisními a mnohdy hrubými komentáři ohledně dění na mezinárodní scéně je médii charakterizován jako provokatér, který cílevědomě narušuje struktury mezinárodních vztahů. Nicméně nehledě na způsob jeho vystupování, jež je mnohdy spontánně živelný a výbušný, zahraničně-politické cíle jeho politiky jsou jasně definovány a Chávez souvisle a vědomě pracuje na jejich postupném naplňování.⁴⁰

Mezi jeden ze základních cílů patří prosazování a propagace multipolarity v mezinárodních vztazích. Tato multipolarita má stanovit protiklad dosavadní unipolaritě, kterou Chávez charakterizuje jako imperiální nadvládu USA, potažmo nadvládu skupiny nejbohatších států světa G7. Chávez se ve svých projevech ostře vymezuje proti hegemonii Spojených států a kritizuje stav, kdy menší a slabší státy jsou opomíjeny a hledí se pouze na zájmy mocných.⁴¹ Proto oficiálně zavrhl systém, ve kterém je podle něj svět podřízen geostrategickým zájmům jedné velmoci a stěžejní finanční mezinárodní organizace jako IMF, Světová banka anebo WTO vycházejí vstříc zájmům rozvinutých států na úkor těch slabších. Protipólem takového „unipolárního“ uspořádání světa má podle Cháveze být vytvoření „multipolárního“ systému, ve kterém by existovalo ne pouze jedno, ale více mocenských center. Za tímto účelem se Chávez zasazuje o posilování významu nadnárodních organizací (obzvláště OSN) a podporuje různé multilaterální iniciativy a projekty. Tyto Chávezovy snahy hrají do karet EU, protože v zájmu posílení „mimoamerických“ politických center je pro Cháveze důležité posilování spolupráce Venezuely, potažmo celého latinskoamerického regionu mimo jiné právě s Evropskou unií. O myšlenku negace unipolarity a místo toho prosazování systému multipolarity se také opírá evropské působení v oblasti, a právě ze snah o

---

³⁹ Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 163.

⁴⁰ Jednotlivé cíle zahraniční politiky jsou formulovány v plánu Líneas Generales del Plan Nacional de Desarrollo Económico y Social de la Nación 2001-2007 a následně stejný plán pro období 2007-2013, oba dostupné na <www.mpd.gob.ve

⁴¹ Popisují zde situaci pouze všeobecně, problematika vztahů Venezuely a USA je samostatným obsáhlým tématem, na který zde není prostor, nebudu proto blíže tyto vztahy rozebírat.

diferenciaci světových mocenských struktur a nezbytnosti „decentralizace“ mezinárodních vztahů vychází oficiální rétorika EU, jež má přesvědčit jak členské státy, tak především státy Latinské Ameriky o potřebě bližší spolupráce.⁴²

Další Chávezovou zahraničně-politickou prioritou je propagace a podpora latinskoamerické integrace. Tato snaha stojí na zjištění, že ekonomicky a politicky integrovaná Latinská Amerika bude na mezinárodní scéně silnějším a významnějším partnerem a bude tak mít lepší výchozí pozici pro vyjednávání než jednotlivé státy každý zvlášť. Tato blízká spolupráce v rámci integrovaného regionu by také následně měla nahradit systém individuálních dohod se Spojenými státy o vytvoření zóny volného obchodu, a jednotný trh v rámci integrované Latinské Ameriky by měl být protikladem zónám volného obchodu s USA, ve kterých je USA mnohonásobně silnější partner, a proto zde bývá zájem latinskoamerických států často odsouván do pozadí.⁴³ Stejně jako v předchozím případě, i zde se záměry venezuelského prezidenta a EU pokrývají. Evropská unie totiž považuje vnitřní integraci za velmi důležitý předpoklad prosperující spolupráce mezi oběma regiony a podporu této integraci stanoví jako jednu z hlavních priorit svého působení na jihoamerickém kontinentě.⁴⁴ Navíc evropská integrace je pro latinskoamerické diplomaty dobrým příkladem. Chávez, který přišel z vlastní vizí realizace takové integrace, projektem „Bolivarovské alternativy pro Latinskou Ameriku a Karibik“ (Alternativa Bolivariana para América Latina y El Caribe – ALBA)⁴⁵, v tomto návrhu dokonce vychází ze vzoru evropské integrace a stejně jako v Evropě počítá s vytvořením strukturálního fondu, v jehož rámci by docházelo k redistribuci bohatství mezi členy tak, aby bylo postupně dosaženo hospodářské a sociální koheze, a postupně by pak stejně jako v EU mělo v rámci celého jihoamerického kontinentu dojít k vytvoření vnitřního jednotného trhu (což by vzhledem k velikosti celkového území a množství obyvatel byla suverénně největší

---

⁴² Crawley A. *Toward a Biregional Agenda for the Twenty-First Century*, in: *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 42, No. 2, Special Issue: The European union and Latin America: Changing Relations, Summer 2000, str. 12-13.

⁴³ Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 155.

⁴⁴ Tento závazek je formulován ve vymezení hlavních strategií spolupráce EU s Latinskou Amerikou v oficiálním dokumentu EU o programu spolupráce pro období 2007-2013, European Commission: Latin America – Regional Programming Document 2007-2013, July 2007. Viz http://ec.europa.eu/external_relations/la/rsp/07_13_en.pdf 12. říjen 2008, str. 8

⁴⁵ Jedním ze základních komponentů celého projektu jsou Chávezem iniciované dohody mezi MERCOSUREm a Společenstvím andských států, na jejichž základě by do roku 2015 měla mezi těmito organizacemi vzniknout zóna volného obchodu, což by znamenalo propojení celého latinskoamerického trhu (toto propojení dostalo konkrétní podobu v rámci vzniku Unie jižních národů, Unión de las Naciones Suramericanas – UNASUR). Nicméně kromě plánů hospodářské spolupráce obsahuje ALBA také silné levicové ideologické prvky jako boj proti kapitalismu a liberalizaci obchodu, což z tohoto projektu činí dosti názorově vyhraněnou organizaci, která je pro některé státy Latinské Ameriky nepřijatelná.

existující zóna volného obchodu)⁴⁶. Avšak nehledě na přínos, který by bližší spolupráce a výměna informací mezi EU a členskými zeměmi ALBY mohla mít, vzhledem k ideologické vyhraněnosti tohoto Chávezova projektu nelze v tomto směru od EU očekávat větší zapojení a angažovanost.

Dalším a zřejmě nejvíce kontroverzním cílem Chávezova zahraničně-politického směřování je důraz na diverzifikaci zahraničních vztahů Venezuely. V praxi to znamená, že Venezuela se ve své zahraniční politice přestala orientovat na Spojené státy (což byla až dosud priorita všech předešlých prezidentů a vlád), a začala se soustřeďovat na rozvíjení spolupráce s jinými geostrategicky nebo hospodářsky významnými státy. Tato skutečnost by sama o sobě nebyla nijak mimořádná, vzhledem k rostoucímu potenciálu a stále většímu významu regionů jako Indie nebo Čína se také ostatní aktéři na mezinárodní scéně, mezi nimi velmi výrazně i EU, snaží vztahy s těmito státy vylepšit a prohloubit. Nicméně vzhledem k bohatým zásobám ropy⁴⁷ se Chávez orientuje především na spolupráci s ostatními bohatě „energeticky“ zásobenými státy, což znamená, že na seznamu jeho prioritních zahraničních partnerů figurují takové státy jako Írán, Sýrie, Bělorusko či Rusko.⁴⁸ Vzhledem k tomu, že se jedná o státy, ve kterých jsou u moci dosti kontroverzní režimy, na mezinárodní scéně tato Chávezova aktivita vzbuzuje nelibost a nejistotu.

Evropská unie sice nevydala žádné oficiální prohlášení, které by tyto Chávezovy kroky kritizovalo či jakkoli jinak komentovalo (na rozdíl od Spojených států, kde bylo Chávezovo jednání ostře odsouzeno a vyloženo jako důkaz nebezpečnosti venezuelského režimu), nicméně je zřejmé, že ani pro EU nejsou Chávezovy návštěvy v Minsku nebo Teheránu ničím mile viděným. Avšak právě EU by zde měla zaujmout konkrétnější stanovisko a vyvinout v tomto směru určitou „konkurenční“ aktivitu, která by těžiště venezuelské zahraniční politiky přesunula blíž k Evropě na místo její orientace na ony problémové země. V Chavezově obecném strategickém plánu pro období 2007-2013 se totiž v sekci věnované vymezení stěžejních zahraničně-politických cílů uvádí spolupráce s Evropskou unií až za spoluprací s Íránem, Běloruskem nebo

---

⁴⁶ Kozloff N. *Hugo Chavez : oil, politics and the challenge to the United States*, New York: Palgrave Macmillan, 2006, str. 231.

⁴⁷ Venezuela je pátým největším exportérem ropy na světě.

⁴⁸ Vztahům Venezuely s těmito státy se bude blíže věnovat následující kapitola.

Čínou⁴⁹, což vzhledem k tomu, že Venezuela usiluje o získání většího vlivu v MERCOSURu⁵⁰, může mít pro budoucí působení EU v oblasti nemalý význam.

---

⁴⁹ Jako první a nejdůležitější zájmovou oblast plán stanoví region Latinské Ameriky a Karibiku, jako druhá je uvedena skupina států Sýrie, Iránu, Běloruska a Ruska, třetí je region Číny, Vietnamu a Malajsie, a teprve poté následuje EU. Viz Líneas Generales del Plan Nacional de Desarrollo Económico y Social de la Nación 2001-2007, <www.gobiernoenlinea.ve> 12. říjen 2008

⁵⁰ Venezuela podepsala smlouvu o členství v MERCOSURu v červnu 2006, nicméně k tomu, aby se stala plným členem, je zapotřebí ratifikace této smlouvy všemi členskými státy, což se v případě Paraguaje a Brazílie ještě nestalo.

3. Ropná politika Venezuely a její následky pro EU

Určitě nebude přehnané tvrzení, že ropa je stěžejní a zcela zásadní surovinou, od které se ve Venezuele odvíjí vše ostatní. A jsou to právě bohaté zásoby ropy, které z Venezuely činí důležitého člena nejen latinskoamerického obchodního prostoru, ale také transatlantických obchodních vztahů. Vedle bohatě surovinově zásobené, a tedy investorsky lákavé Brazílie je to totiž právě Venezuela, která je z hlediska svých ropných zásob dalším přitažlivým latinskoamerickým cílem pro zahraniční obchodní partnery. Co se Evropské unie týče, zůstává její zájem o venezuelskou naftu dlouhodobě na nule, neboť Venezuela (stejně tak ani žádný další ze států Latinské Ameriky) nepatří k hlavním zásobovatelům Evropy. Nicméně vzhledem ke globální provázanosti ekonomik a strategickému významu, který obchod s energetickými surovinami pro světovou politiku má, je vývoj na trhu s energiemi v jakémkoliv takto „strategickém“ regionu pečlivě sledován a nelze proto tvrdit, že by situace v oblasti ropy a ropného průmyslu ve Venezuele, která je pátým největším exportérem ropy na světě, zůstávala v Evropě zcela bez povšimnutí. Proto se zde nyní pokusím krátce představit dění v tomto sektoru od doby, kdy se Hugo Chávez stal poprvé venezuelským prezidentem, a vyvodit důsledky, které tento vývoj může mít pro EU.

3.1. Centralizace a zestátnění venezuelského ropného průmyslu

Již ústava z roku 1999 zakotvuje státní vlastnictví největší venezuelské ropné společnosti PDVSA (Petróleos de Venezuela S.A.), což v té době znamenalo radikální změnu oproti plánům bývalého venezuelského prezidenta Rafaela Caldery na privatizaci společnosti. V souladu s Chávezovým přesvědčením a slovy ústavy má stát v zájmu ekonomické a politické suverenity být výhradním vlastníkem akcií podniku.⁵¹ Dalším důležitým právním dokumentem, který pojistil státní ovládnutí sektoru byl tzv. hydrokarbonový zákon (Ley Orgánica de Hidrocarburos)⁵², který mezi jinými stanovil, že všechny podnikatelské činnosti vztahující se k naftě musí směřovat k podpoře veřejného sektoru a udržitelného rozvoje státu. Tímto zákonem se také měnil systém zdanění ropných společností výrazně ve prospěch státu, navíc zákon nařizoval přeměnu

---

⁵¹ Článek 303 ústavy Bolívarovské republiky Venezuela. Viz <<http://www.constitucion.ve/constitucion.pdf>> 14. říjen 2008

⁵² Tento zákon byl součástí balíku 49 prezidentských dekretů, které byly schváleny Národním shromážděním v listopadu 2001.

právní formy soukromých zahraničních subjektů podnikajících v sektoru na společné podniky (joint ventures) s 60% podílem státu, což se de facto rovnalo povinnému částečnému zestátnění zahraničních společností.⁵³ Touto legislativou Chávez zaútočil na soukromé a zahraniční podnikatelské subjekty a tento počin měl hlasitou odezvu v celém světě.⁵⁴ Pro mnohé se stal symbolem Chávezových socializujících tendencí a jednou z hlavních charakteristik Chávezova režimu. Nehledě na tento legislativní rámec zestátnění, skutečnou kontrolu nad ropným průmyslem pomohla získat Chávezovi paradoxně sama opozice, a to zorganizováním všeobecné stávkové akce v ropném sektoru od prosince 2002 do února 2003, což Chávezovi umožnilo propustit většinu stávkujícího managementu a odborných zaměstnanců PDVSA, čímž z podniku odešla převážná část Chávezových odpůrců. Do společnosti tak byli dosazeni noví, Chávezovi lidé, a bylo tak definitivně dosaženo kompletní státní kontroly ropného odvětví.⁵⁵

V Evropě byl tento postup přijat dosti rozpačitě, po zkušenostech se špatně fungující a neefektivní státní kontrolou hospodářství v bývalých zemích východního bloku je v zemích dnešní EU jednoznačně upřednostňován princip privatizace a podpory účasti zahraničních investorů, což je přímým opakem s Chávezovou vizí omezené účasti zahraničních společností ve státě. Venezuelské zestátnění ropného průmyslu vyvolalo určitou reminiscenci starého zavrhnutého systému, bylo demonizováno a interpretováno jako radikální zvrat a projev extrémní levice. Nicméně je zde třeba upozornit na skutečnost, že zestátnění není ve venezuelských dějinách (a všeobecně v dějinách většiny latinskoamerických států) ničím neobvyklým, na rozdíl od Evropy, kde by zestátnění znamenalo nevídaný a zcela zásadní zásah do ekonomiky, ve Venezuele (stejně tak v ostatních latinskoamerických zemích) je takový zákrok sice vnímán jako rázný, nicméně ne už tak výjimečný.⁵⁶ Negativní reakce v Evropě vyvolala také nová daň z května 2006, která ještě více zatížila těžbu ropy a operace s ní, a dále také Chávezův dekret z února 2007, který rozšířil povinnost přejít na dříve zmíněnou formu joint-ventures pro všechny zahraniční těžařské společnosti, které do té doby

---

⁵³ Blíže prezidentský dekret č. 1. 510, viz <<http://www.gobiernoenlinea.ve/legislacion-view/sharedfiles/DecretoLeyOrganicaHidrocarburos.pdf>> 14. říjen 2008

⁵⁴ Nejznámější v tomto ohledu je případ americké ropné společnosti Exxon Mobil, která se jako jediná nařízení nepodrobila a hájila své zájmy u mezinárodního soudu. Nicméně ropná pole, které společnost ve Venezuele ovládala, převzala celkově PDVSA.

⁵⁵ Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 95.

⁵⁶ K nacionalizaci venezuelského ropného průmyslu došlo již dříve v roce 1974 za úřadování tehdejšího prezidenta Carlose Andrése Pereze, byla to tehdy jedna ze součástí jeho plánu na obnovu Venezuely známého jako „La Gran Venezuela“.

působily ve formě různých projektů a asociací v pásmu Orinoco Belt⁵⁷, čímž byla přímo postížena britská BP, francouzský Total a norský Statoil.

3.2 Venezuela a OPEC

Již v době, kdy v roce 1999 nastoupil do úřadu, byla jednou z hlavních priorit Cháveze posílení spolupráce v rámci Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC) a snaha o všeobecné zvýšení ceny ropy. V době úřadování předchozího prezidenta totiž cena venezuelské ropy hluboce klesla, což bylo mezi jinými také proto, že Venezuela tehdy nedodržovala a obcházela kvóty OPECu na výrobu ropy. Chávez proto navštívil všechny členské země OPECu a také některé nečleny (Mexiko, Rusko), a od všech se mu podařilo dosáhnout závazného příslibu, že státy omezí svou produkci ropy, čímž postupně došlo k opětovnému nárůstu ceny této suroviny. Posléze v roce 2002 svolal do Caracasu shromáždění všech členů OPECu (což bylo mimochodem druhé členské shromáždění v celé historii OPECu) a na tomto summitu se mu podařilo obnovit dialog mezi Venezuelou a ostatními členy a utužit vztahy s arabskými státy. Přesvědčil ostatní o nutnosti bližší a intenzivnější spolupráce, posílení postavení organizace a nezbytnosti chránit ceny ropy (vzhledem k dnešní silné pozici OPECu nutno uznat, že se mu to podařilo docílit⁵⁸).

Nicméně v rámci těchto návštěv se Chávez objevil i v Libyi a Iráku, což vyvolalo povzbuzení, neboť libyjský Muammar Kaddáfí je dlouhodobě považován za diktátorského vládce a v Iráku byl Chávez první zahraniční návštěvou Saddáma Husajna od dob války v Perském zálivu. Není tedy divu, že za tyto návštěvy sklídl Chávez hlasitou kritiku ze všech stran. To ovšem nebyla jediná Chávezova setkání v rámci OPECu, která vzbudila kritický ohlas. V současnosti Chávez vyvolává silnou vlnu mezinárodního nesouhlasu kvůli své podpoře Íránu, což je stát, na nějž kvůli nedovolenému pokračování v obohacování uranu uvalila Bezpečnostní rada OSN již v prosinci 2006 ekonomické a obchodní sankce. Nehledě na to, že mezinárodní společenství se snaží Írán ve vývoji svého jaderného programu zastavit, udržuje Chávez s íránskými prezidentem Mahmúdem Ahmadínedžádem téměř přátelské kontakty. V červenci byly zahájeny práce na společném projektu stavby petrochemické továrny

---

⁵⁷ Jedná se o území v údolí řeky Orinoco, v němž se podle odhadů nachází zásoby mezi 230 – 300 bilionů barelů těžké ropy, což by znamenalo, že se jedná o oblast s největšími zásobami ropy na světě.

⁵⁸ Kozloff N. *Hugo Chavez : oil, politics and the challenge to the United States*, New York: Palgrave Macmillan, 2006, str. 154.

v Íránu, po níž by v budoucnu měl následovat vznik stejné továrny ve Venezuele. Oproti tomu EU stejně jako OSN Írán podezřívá z prací na vývoji nukleárních zbraní a po několika svých neúspěšných pokusech o nalezení kompromisu cestou vyjednávání se EU připojila na stranu OSN a sankcí. Venezuelu s Íránem spojuje společný nepřítel v podobě Spojených států a „západního imperialismu“, nicméně těmito kroky jde Chávez přímo proti zájmům mezinárodního společenství a jestliže se doposud EU a Venezuela na mezinárodním scéně spíše „nepotkávaly“, v tomto případě stojí přímo proti sobě.

3.3 Nová strategická partnerství

3.3.1 Venezuela a Ruská federace

Skutečnost, že Chávez pro Venezuelu hledá nové obchodní partnery, se vedle Íránu odráží i v blízkých vztazích, jaké Venezuela v poslední době navázala s Ruskou federací. Zatímco v Chávezově prvním prezidentském období 1999-2005 se toho mezi Ruskem a Venezuelou tolik neudálo, v jeho druhém období a zvláště pak v poslední době je již možno mluvit o výrazném sblížení těchto států. Rusko, které se po kolapsu Sovětského Svazu z Latinské Ameriky výrazně stáhlo, se nyní díky nově navázaným vztahům s Venezuelou pomalu vrací do regionu. Nehledě na spekulace, že Rusko nové kontakty s Venezuelou využívá hlavně k tomu, aby posílilo svůj pečlivě budovaný obraz světové mocnosti a spoluprací s Chávezem se snaží provokovat Spojené státy⁵⁹, je zřejmé, že oba státy pojí kritiku vůči globální dominanci USA. Ruský prezident Dmitrije Medvedev mluví stejně jako Chávez o multipolaritě a obě strany považují svou spolupráci za důležitý krok ke vzniku nového systému globální bezpečnosti.⁶⁰

Již od roku 2006 spolu státy spolupracují v oblasti vojenského průmyslu a zbraní (co se nákupu zbraní týče, je Venezuela jedním z největších ruských odběratelů⁶¹). K této spolupráci v armádní oblasti přibýlo nedávno také partnerství na poli energetiky,

---

⁵⁹Ministerstvo zahraničí USA Chávezův režim dlouhodobě označuje jako nebezpečný a považuje jej za zdroj destabilizace v regionu. Vzájemná nevráživost mezi oběma státy je všeobecně známá, blíže o této problematice např. Lapper R. *Living with Hugo : U.S. policy toward Hugo Chávez's Venezuela*, New York : Council on Foreign Relations, 2006. Navíc Rusko se prostřednictvím spolupráce s Venezuelou dostává do oblasti, která byla Američany tradičně považována za zájmovou sféru USA.

⁶⁰ <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7636989.stm>> 29. říjen 2008.

⁶¹ V červenci 2006 podepsala Venezuela s Ruskem smlouvu, na jejímž základě od Ruska odkoupí zbraně a vojenský materiál v celkové hodnotě 4 bilionů dolarů. Viz <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/country_profiles/1229348.stm> 30. říjen 2008.

neboť v září letošního roku došlo po několika setkáních Cháveze s prezidentem Medvedevem a premiérem Putinem k uzavření dohody mezi ruským Gazpromem a venezuelskou PDVSA. Oba státní monopoly se v ní zavázaly ke spolupráci ve formě rozvíjení společných projektů v oblasti světového ropného průmyslu, což by v budoucnu mělo vést ke vzniku společného konsorcia zemního plynu a nafty, což by bylo bezpochyby společenství kolosálních rozměrů. Vzhledem k tomu, že již dříve bylo dohodnuto zapojení ruských naftařských společností Gazprom, TNKBP a Lukoil do těžby venezuelské ropy v oblasti Orinoco Belt, uzavření této nové dohody je potvrzením vznikajícího silného hospodářského partnerství.

Názory na to, jaké následky může mít tento vývoj venezuelsko-ruských vztahů pro EU, jsou zatím čistě spekulativní, nicméně skutečnost, že Rusko je pro EU stěžejním dodavatelem energií, má za následek, že hospodářské vztahy Ruska nezůstávají v Evropě bez povšimnutí. Evropská závislost na dodávkách energií z Ruska je všeobecně známá⁶², navíc poté, co se po zkušenostech s přerušением dodávek na Ukrajinu a do Běloruska ukázalo, že Rusko může tuto svou dominanci reálně zneužívat jako formu hospodářského nátlaku na své odběratele, jeví se Evropanům tato závislost jako dosti riziková. Nicméně doposud se poukazovalo na skutečnost, že nejde pouze o evropskou závislost na Rusku, nýbrž také ruskou závislost na EU, zisky z vývozu energií do EU jsou totiž stěžejním zdrojem ruských devizových zásob⁶³, což znamená, že tato vzájemná hospodářská závislost byla určitou pojistkou toho, že Rusko ve vztahu k Evropské unii jakožto k významnému obchodnímu partnerovi svého dominantního postavení na evropském trhu s energiemi nezneužije. Otázkou zůstává, jak dlouho bude tento vztah vzájemné závislosti platit, a nakolik reálné jsou obavy, že Rusko si navazováním nových obchodních a politických partnerství snaží získat nové trhy pro svůj export, čímž by svou závislost na EU minimalizovalo a ve vztazích s EU by tak již nemuselo být tolik „omezené“ výše zmíněnou závislostí.⁶⁴ V tomto světle se Chávezova aktivita na poli venezuelsko-ruských vztahů může jevit jako nežádoucí. Vznik silného rusko-venezuelského partnerství v energetickém sektoru by totiž do budoucna mohl Rusku pomoci k větší diverzifikaci exportu, což by pro EU mohlo znamenat oslabení pozice pro další vyjednávání v oblasti energetické spolupráce. Navíc už pouze

---

⁶² Pro EU tvoří import ruského plynu 25% celkového importu plynu a nafta z Ruska 25% celkově dovážené nafty. <<http://www.euractiv.com/en/energy/eu-russia-energy-dialogue/article-150061>> 16. listopad 2008.

⁶³ <<http://www.euractiv.com/en/energy/eu-russia-energy-dialogue/article-150061>>, 16. listopad 2008.

⁶⁴ <http://www.bbc.co.uk/blogs/thereporters/markmardell/2007/10/russia_and_the_eu.html> 15. listopad 2008.

skutečnost, že Rusko si s Venezuelou porozumělo v otázkách zahraniční politiky a geopolitickém vnímání světa, může být pro EU znepokojivá.

3.3.2 Venezuela a Čínská lidová republika

Další novou významnou aliancí, kterou Chávez intenzivně buduje, je spolupráce s Čínou. Svou první oficiální návštěvu Číny realizoval již krátce po jmenování do úřadu v roce 1999, od té doby do Číny zavítal ještě několikrát a není pochyb o tom, že vzájemné vztahy obou států se za tu dobu mimořádně zlepšily. Čína pro Cháveze znamená především nového odběratele venezuelské nafty a zdroj nových investic do ropné oblasti Orinoco Belt, která byla po Chávezem nařízené transformaci zahraničních těžbařských společností na venezuelské joint-ventures postižena odlivem investic.⁶⁵ Čínská spotřeba nafty se rok od roku prudce zvyšuje a Chávez si od vstupu na tento rozsáhlý čínský trh slibuje oslabení venezuelské závislosti na vývozu nafty do Spojených států.⁶⁶ Zatímco před nástupem Cháveze do úřadu byla spolupráce mezi oběma státy takřka nulová, v roce 2006 vyvážela Venezuela do Číny již 150 000 barelů ropy denně a v první polovině roku 2008 dokonce 177 000 barelů denně, což vůči stejnému období předchozího roku stanoví nárůst o 94%.⁶⁷ V roce 2007 během návštěvy Li Čchang-Čchuna, jednoho z nejvýše postavených členů stálého výboru politbyra ÚV KS Číny, bylo vyjednáno několik významných dohod o výzkumu, těžbě a přepravě venezuelské nafty do Číny, byla podepsána dohoda o spolupráci mezi PDVSA a čínskou státní naftařskou společností CNPC, která má dopomoci k vytěžení 600 000 barelů ropy v oblasti Orinoco Belt denně. Navíc bylo dohodnuto vytvoření společného venezuelsko-čínského fondu s rezervami v hodnotě 6 milionů dolarů, který by měl sloužit k financování rozvojových projektů pro Venezuelu.⁶⁸

---

⁶⁵ Kozloff N. *Hugo Chavez : oil, politics and the challenge to the United States*, New York: Palgrave Macmillan, 2006, str. 187.

⁶⁶ USA jsou majoritním odběratelem venezuelské nafty, Venezuela vyváží do Států 60% své nafty, což podobně jako v případě Ruska a EU činí zemi závislou na prodeji Spojeným státům, potažmo na udržování dobrých obchodních vztahů se Státy. Tato závislost je pro Cháveze jakýmsi trnem v oku, protože ačkoliv jeho rétorika je ve vztahu k USA výbojná a nepřátelská, nemůže si dovolit ve svých anti-amerických výpadech zajít tak daleko, aby tím ohrozil americkou poptávku po naftě. Právě z tohoto úhlu lze nahlížet na Chávezovy snahy o nové trhy pro venezuelskou ropu jako o pokus o diferenciaci exportních vztahů státu a oslabení postavení USA jako dominantního odběratele.

⁶⁷ <<http://www.reuters.com/article/naturalResources/idUSPEK17804620080925?pageNumber=1&virtualBrandChannel>> 29. říjen 2008.

⁶⁸ Mělo by jít především o projekty, do nichž budou zapojeni odborníci z Číny, a které budou sloužit k modernizaci a rozvoje venezuelského ropného průmyslu.

Zatím poslední událostí na poli venezuelsko-čínských vztahů byla letošní srpnová návštěva Cháveze v Pekingu, během níž bylo dohodnuto, že do roku 2010 by mělo dojít ke zvýšení dovozu venezuelské ropy do Číny až na 500 000 barelů ropy denně. Avšak zatímco Chávez spolupráci s Čínou hodnotí jako zcela zásadní pro změnu v globálním rozložení sil a ve svých projevech zdůrazňuje ideologickou spřízněnost obou zemí, Čína je ve svém hodnocení mnohem zdrženlivější. Od tvrzení o společné ideologické linii se distancuje, své vztahy s Venezuelou chápe jako čistě obchodní a jejich význam nijak nenadsazuje, naopak poukazuje na to, že i přes zvýšené dodávky venezuelské ropy zůstává Venezuela pro Čínu pouze minoritním dodavatelem, jenž nijak neohrožuje postavení ostatních států na čínském trhu.⁶⁹ Tento střízlivý postoj Číny tak působí jako určité uklidnění pro západní pozorovatele, protože vyvažuje Chávezovu ideologickou angažovanost. (Především poslední Chávezovy výroky o stejném historickém významu Simona Bolívara a Mao Ce-Tunga⁷⁰ vyvolaly mezi evropskými komentátory a akademiky⁷¹ kritiku i výsměch.)

---

⁶⁹ <http://news.bbc.co.uk/1/hi/spanish/business/newsid_7623000/7623378.stm> 16. listopad 2008

⁷⁰ Během srpnové návštěvy v Pekingu Chávez přirovnal Simona Bolívara k Mao Ce-Tungovi, a prohlásil, že oba vůdci, kteří se v minulosti tolik zasloužili o rozvoj obou regionů, se nyní prostřednictvím čínsko-venezuelské spolupráce konečně symbolicky setkávají. Viz

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/spanish/business/newsid_7623000/7623378.stm> 16. listopad 2008

⁷¹ Kromě kritiky, která se objevila např. na stránkách El País nebo Financial Times, se proti tomuto Chávezovu výroku ohradila také prof. C. Szustermann z University of Westminster v Londýně, která v rozhovoru pro The Economist označila tento Chávezův výrok za demagogii. Viz <http://www.economist.com/world/americas/displaystory.cfm?story_id=12853975> 17. listopad 2008

4. Hospodářské vztahy mezi oběma regiony

Jak již bylo zmíněno, vztahů, ve kterých by jedním účastníkem byla Evropská unie a druhým Venezuela, není mnoho, o těch hospodářských to pak platí dvojnásob. Agenda hospodářské politiky EU, stejně tak i Venezuely, tvoří rozsáhlý a členitý celek, do jehož bližšího popisu se zde nebudeme pouštět. Přestože prvoplánově se každá ze stran ve svých obchodních vztazích orientuje jiným směrem a k přímým obchodním kontaktům mezi nimi nedochází, existuje na poli mezinárodních hospodářských vztahů určitá oblast, kde nezávisle na sobě vystupují obě strany a jednání jedné z nich může do určité míry ovlivňovat jednání strany druhé. Řeč je zde o vztazích v rámci hospodářských uskupení MERCOSUR a Společenství andských států, což jsou organizace, se kterými EU udržuje aktivní hospodářské vztahy, a jejichž členem je nebo byla také Venezuela.

4.1 Venezuela a Andské společenství

Andské společenství bylo z hlediska vztahů s EU většinou „jednodušším“ partnerem, a to proto, že objem vzájemných obchodních vztahů není tak významný, jak je tomu v případě MERCOSURu, takže bylo vždy snadnější v jednáních dosáhnout kompromisu a dohodnout se něčem konkrétnějším. Co se týče vyjednávání proto EU toto uskupení dlouho vnímala jako stabilní a spíše bezproblémové.⁷² Značný rozruch ale vyvolalo Chávezovo rozhodnutí z dubna 2006 o vystoupení Venezuely z Andského společenství a krátce na to její začlenění do struktur MERCOSURu v červenci téhož roku. Tento náhlý krok otřásl geopolitickým uspořádáním kontinentu, protože podkopal životaschopnost Andského společenství a narušil chod MERCOSURu, čímž byl ohrožen vývoj dvou stěžejních integračních bloků Jižní Ameriky.

Své rozhodnutí vystoupit z andského společenství vysvětloval Chávez tím, že tento krok byl přímým následkem jednání jiných členských států organizace, a sice Peru a Kolumbie, které v prosinci 2005 a v únoru 2006 podepsaly dohodu o vytvoření zóny volného obchodu s USA, což bylo pro Venezuelu nepřijatelné.⁷³ Rozhodnutí začlenit se na místo toho do MERCOSURu však není naivní, vzhledem k tomu, že tento integrační

---

⁷² Cihelková E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*, Praha : C.H. Beck, 2003, str. 478.

⁷³ Venezuela smlouvy označila za porušující zakladatelskou úmluvu Andského společenství a Peru a Kolumbii označila jako zrádce. Viz Malamud C. *La salida venezolana de la Comunidad Andina de Naciones y sus repercusiones sobre la integración regional latinoamericana*, Madrid: Real Instituto Elcano, 2006 str. 41.

blok svou roční obchodní bilancí ve výši 150 bilionů amerických dolarů mnohonásobně převyšuje 9 bilionů Andského společenství, a je tedy z hlediska Venezuely nesporně zajímavější.⁷⁴ Chávez navíc oznámil odchod Venezuely z Andského společenství přesně v době, kdy se generální tajemník společenství nacházel v Bruselu, aby podnikl poslední kroky ohledně připravovaného jednání mezi organizací a EU v průběhu vídeňského summitu. Chávezovi se tak podařilo jednání narušit a očekávaného výsledku jeho přičiněním dosaženo nebylo. A tak nehledě na ujišťování tehdejšího venezuelského ministra zahraničí, že Venezuela má zájem na prohlubování vztahů s EU, čehož důkazem podle jeho slov měla být účast venezuelského prezidenta na summitu ve Vídni, byl tento Chávezův krok v EU vnímán dosti rozporuplně.

4.2 Venezuela a MERCOSUR

Vstup Venezuely do MERCOSURu však není tak jednoduchou záležitostí, jak by se mohlo na první pohled zdát. Její přijetí totiž hrozí narušením stability organizace, neboť Venezuela se ihned po vstupu sblížila s Uruguají a Paraguají, jež už dlouho kritizují nerovnoměrnost sil uvnitř uskupení a cítí se být poškozovány rostoucím „sub-imperialismem“ Argentiny a Brazílie. Navíc MERCOSUR se dlouhodobě potýká s vnitřními problémy, nehledě na vysoký obrat obchodní výměny mezi členskými státy po ideologické stránce tento integrační projekt trpí již dlouho stagnací, za níž může vlekoucí se spor mezi Argentinou a Uruguají o výstavbě celulózky na argentinско-uruguayském pomezí, který rozvrací vztahy mezi členy organizace a paralyzuje tak jakékoliv snahy o větší integraci.⁷⁵ Přistoupení ideologicky i obchodně silně vyhraněné Venezuely tak v situaci, kdy v samotné organizaci není jasné, jakým směrem bude integrace pokračovat, může být do jisté míry komplikací.

Navzdory brazilským ujišťováním, že to bude Venezuela, která bude muset svou politiku přizpůsobit MERCOSURu a ne MERCOSUR Venezuele, však otázkou zůstává, uchovají-li si i nadále v organizaci převahu Argentina a Brazílie, jež prosazují ideu interkontinentální zóny volného obchodu, anebo orientaci MERCOSURu ovlivní

---

⁷⁴ Malamud C. *La salida venezolana de la Comunidad Andina de Naciones y sus repercusiones sobre la integración regional latinoamericana*, Madrid: Real Instituto Elcano, 2006 str. 41.

⁷⁵ Jedná se o spor, který se vleče již od roku 2004 a v němž Argentina bojuje proti zprovoznění celulózky na uruguayské straně společné hranice, protože se obává negativního dopadu, který by provoz uruguayské továrny měl pro argentinské životní prostředí. Po neúspěšných snahách o kompromis byl spor předložen Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu a čeká se na jeho rozhodnutí.

Venezuela a Chávez, jenž se staví jednoznačně proti jakýmkoliv takovýmto dohodám s USA. Navíc je to kromě Paraguaje také Brazílie, která ještě stále neschválila přístup Venezuely do organizace, a brání tak tomu, aby se Venezuela stala plnohodnotným členem uskupení. Určitou roli zde bude hrát i skrytá rivalita mezi Brazílií a Venezuelou, protože oba státy se cítí být přirozenými vůdci celého kontinentu a oba (každý ale s úplně jiným přístupem k hospodářské a mezinárodní politice) o tuto pozici mezi sebou skrytě soupeří.⁷⁶ Chávezovo tvrzení, že nechce organizaci „nakazit ani kontaminovat žádnou ideologií“, ale že ji naopak hodlá „očistit od politiky liberální ekonomie volného trhu, jenž byla organizací v minulosti vštěpována Spojenými státy“⁷⁷ není v době, kdy se MERCOSUR usilovně snaží o vyjednání asociační dohody s Evropskou unií, nijak uklidňující a pro evropské politiky může Chávezovo aktivní zapojení do MERCOSURu znamenat nežádoucí komplikace.

4.3 MERCOSUR a Evropská unie – současná situace

Skutečnost, že obchodní vztahy mezi EU a MERCOSUREm stojí dlouhodobě na mrtvém bodě byla již zmíněna výše. A ani současný vývoj nenasvědčuje tomu, že by se situace měla změnit. Jednání mezi EU a MERCOSUREm stojí na otázkách evropské podpory farmářů a tarifech na průmyslové výrobky. Nehledě na oficiální prohlášení a deklarace se totiž v otázkách liberalizace obchodu stále nedaří dosáhnout kompromisu a EU stále úspěšně odolává tlaku Jihoameričanů na zrušení ochranných kvót. Jednání o volném trhu se však nepohnou dopředu dříve, než bude ukončeno vyjednávací kolo Světové obchodní organizace v Dauhá a nebude dosaženo mezinárodního kompromisu ve věci upuštění od ochranných politik a plného otevření domácích trhů. Jednání v Dauhá je ale nehledě na své nedávné obnovení stále blokováno neochotou vyspělých států – především USA a sedmadvacítky – ke snížení zemědělských dotací. Řešení stagnujících negociací o asociační dohodě mezi EU a MERCOSUREm tak leží spíše ve Světové obchodní organizaci než v oblasti bi-regionálních vztahů.

Také na posledních dvou summitech Evropské unie a Latinské Ameriky ve Vídni v roce 2006 a v květnu letošního roku v Peru se ukázalo, že jednání o snížení cel mezi EU a MERCOSUREm jsou stále ve slepé uličce, výsledek (či spíše „nevýsledek“) jednání však nemohl být překvapením, neboť v případě jihoamerického trhu je již

⁷⁶ <http://news.bbc.co.uk/1/hi/spanish/latin_america/newsid_6936000/6936821.stm> 20. listopad 2008

⁷⁷ <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/6278307.stm>> 16. červen 2007.

dlouho zřejmé, že pokrok v jednáních leží mimo možnosti i vlastní ambice summitů.⁷⁸ Navíc vzhledem k nečekanému přistoupení Venezuely v červenci 2006 lze spekulovat, že EU je nyní spíše v očekávání, jaký vliv bude mít Hugo Chávez na celkovou politiku organizace, a do sjednávání konkrétnějších dohod se proto nehrne.⁷⁹ O tom, že Chávez jedná vždy tak, jak sám uzná za vhodné, aniž by bral ohledy na okolnosti dané situace, se mohli evropští státníci ostatně přesvědčit sami ve Vídni. Venezuelský prezident se totiž spolu se svým bolivijským protějškem vedle účasti na oficiálním summitu (jehož význam již předem otevřeně zpochybňoval) zúčastnil paralelně probíhajícího „alternativního summitu“, na kterém se setkali představitelé různých občanských hnutí a aktivistických skupin kritizujících trendy globalizace a liberalizace obchodu.⁸⁰ Tento krok byl Evropany, pro něž je způsob „summitového“ jednání tradiční a oblíbený, přijat s rozpaky, neboť tím dal Chávez jasně najevo, co o efektivitě a přínosu takových setkání soudí.⁸¹ S ohledem na snahy MERCOSURu o vylepšení obchodní spolupráce s EU tak podobné Chávezovy aktivity zřejmě nejsou pro budoucnost vzájemných vztahů tím nejlepším.

---

⁷⁸ <<http://uk.reuters.com/article/latestCrisis/idUKN1639908720080517>, 29. říjen 2008

⁷⁹ Maihold G. *The Vienna Summit between Latin America / the Caribbean and the EU: relative success despite low expectations*, Analysis of the Real Instituto Elcano 59/2006, Madrid: Real Instituto Elcano, 2006. Viz

<http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_in/Zonas_in/Europe/ARI+59-2006> 16. říjen 2008

⁸⁰ Summit se oficiálně nazýval „Společenské setkání – spojování alternativ“ (Social Encounter – Linking Alternatives), a Chávez na něm kritizoval ideu globální liberalizace a volného trhu a prezentoval svou vizi úspěšné integrace opírající se o zásady bolivarského projektu. Agenda tohoto alternativního summitu však byla v protikladu s cíli, kterých se snažil dosáhnout oficiální summit, takže Chávez, potažmo i Morales tak podlomili legitimitu celého setkání.

⁸¹ Maihold G. *The Vienna Summit between Latin America / the Caribbean and the EU: relative success despite low expectations*, Analysis of the Real Instituto Elcano 59/2006, Madrid: Real Instituto Elcano, 2006. Viz

<http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_in/Zonas_in/Europe/ARI+59-2006> 16. říjen 2008

5. Vztahy s Kubou – Evropská unie kontra Chávezův „bolivarovský“ diskurz

Kuba je stát, který byl dlouhodobě na mezinárodní scéně kvůli svému přetrvávajícímu socialistickému zřízení posuzován převážně s rozpaky a kritikou. Tento všeobecně akceptovaný „trend“ ve vnímání Kuby byl však prolomen s nástupem Huga Cháveze k moci, neboť ten se začal profilovat jako příznivce kubánského režimu a s kubánským vůdcem Fidelem Castrem jej od počátku pojilo podobné ideologické zaměření a osobní přátelství. Skutečnost, že Kuba získala silného zastánce na mezinárodním fóru, tak do určité míry oslabilu politickou bariéru, kterou se vůči Kubě již od 60. let na mezinárodní scéně snaží udržovat Spojené státy. Nicméně na rozdíl od USA se Evropská unie vůči Kubě nijak zvlášť kriticky nevymezovala a podobně jako posléze Chávez se stavěla proti mezinárodní izolaci Kuby (ovšem nikdy ne natolik otevřeně a energicky). V této kapitole se budu podrobněji zabývat vztahy, jaké s Kubou udržuje Venezuela i Evropská unie a podrobím je detailnější analýze.

5.1 Chávez a Kuba

Cháveze pojilo s kubánským vůdcem přátelství ještě předtím, než se stal venezuelským prezidentem, ve spoustě ohledech si byli a jsou velmi podobní, Castro se také zprvu profileoval jako antiimperialista a nacionalista a teprve později se vydal cestou socialismu, navíc oba státníci mají bratry, kteří ovládají důležité posty ve státní správě a kteří jsou ideologicky ještě radikálnější a vyhraněnější (Fidelův bratr Raúl Castro a Adán Chávez případně Huga Cháveze).⁸² Avšak stěžejním prvkem, které tyto dva politiky pojí, je jejich nepřátelství proti Spojeným státům a antiimperialistická rétorika, což má za následek, že oba státy jsou vystaveny skrytým „podvrtným“ aktivitám USA ve formě finanční podpory místním opozičním skupinám.⁸³

První dohoda o spolupráci byla mezi zeměmi podepsána v roce 2000 a již tehdy zahrnovala širokou škálu oblastí, jichž se vzájemná spolupráce měla týkat. Zřejmě

---

⁸² Raúl Castro je mladší bratr Fidela Castra, stál u zrodu kubánské revoluce a po Fidelovi byl považován za jejího druhého nejdůležitějšího představitele, až do roku 2008 vykonával funkci ministra revolučních ozbrojených sil, tzn. že boj s disidenty byl v jeho režii. Po zdravotním kolapsu Fidela byl v únoru 2008 jmenován novým kubánským prezidentem. Adán Chávez je naopak starším bratrem Huga a v roce 2006 byl jmenován do funkce prezidentského tajemníka, navíc svůj význam má i skutečnost, že do té doby vykonával funkci venezuelského velvyslance na Kubě.

⁸³ Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 163.

nejdůležitějším ustanovení tehdejší dohody ale bylo, že Venezuela se zavázala dodávat na Kubu 53 000 barelů ropy denně, za což měla Kuba jako protihodnotu poskytnout služby svých doktorů, odborníků v oblasti zemědělství, turismu, cukrářského průmyslu a školství, kteří tak byli vysláni do Venezuely, aby tam pomohli při rozvojových projektech a aktivitách (počet takto vyslaných Kubánců v roce 2005 přesahoval 20 000⁸⁴). Součástí dohody bylo navíc i ustanovení, na jehož základě je Venezuelcům na Kubě poskytováno bezplatné lékařské ošetření, Venezuelci pak také mohou na Kubě absolvovat bezplatné lékařské studium.⁸⁵ Na dohodu z roku 2000 navázaly další smlouvy z let 2004 a 2005, které dále prohlubovaly spolupráci obou zemí. Byly odstraněny veškeré obchodní tarify a cla, Venezuela se zapojila do projektu zkoumání kubánského pobřeží ve snaze najít ropná naleziště, venezuelským studentům byly uděleny granty ke studiu medicíny na Kubě (zprvu se jednalo o 2000 studentů, nyní se to týká již 10 000 studujících) a skupina kubánských lékařů působících ve Venezuele se rozrostla na 30 000 zdravotníků. Dohodou z roku 2005 byl pak export venezuelské nafty na Kubu navýšen na 90 000 barelů denně.⁸⁶ Na základě těchto smluv pak byly v Havaně otevřeny pobočky venezuelské naftařské společnosti PDVSA a státní banky BIV (Banco Industrial de Venezuela – Průmyslová banka Venezuely).

Zatím poslední balík dohod byl podepsán na podzim roku 2007, tento balík však již za Kubu podpisoval Raúl Castro jakožto kubánský viceprezident. Tyto dohody ještě více prohlubují a utužují partnerství mezi oběma státy v oblasti energetiky, finančnictví a projektu průmyslového rozvoje a nelze nezaznamenat integrační tendenci, která uzavření těchto dohod doprovázela, a která je přítomná v Chávezových vyjádřeních o budoucnosti vzájemných vztahů. Chávezovy výroky a budování unie mezi Kubou a Venezuelou tak již nelze chápat pouze jako ideologickou rétoriku.⁸⁷ Přičteme-li totiž k této hospodářské spolupráci ještě ideologickou spřízněnost a spolupráci na poli zahraniční politiky (oba státy již od roku 2004 tvoří kostru integračního projektu ALBA), lze vskutku mluvit o určité unii, která mezi oběmi vzniká. A tak nehledě na prvotní ideologickou nejednotnost (Chávez se původně považoval spíše za „bolivaristu“

---

⁸⁴ Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 163.

⁸⁵ Díky tomuto ustanovení bylo např. v roce 2006 na Kubě ošetřeno víc jak 13 000 Venezuelců, a to od kardiologického zákroku přes ortopedická vyšetření až po transplantaci orgánů.

⁸⁶ <http://news.bbc.co.uk/1/hi/spanish/business/newsid_7158000/7158195.stm> 20. listopad 2008

⁸⁷ <http://news.bbc.co.uk/1/hi/spanish/business/newsid_7046000/7046778.stm> 20. listopad 2008

než za socialistu⁸⁸), současný Chávezův výrok o tom, že tomu, co se na Kubě nazývá socialismus, ve Venezuele říkají „bolivarismus“,⁸⁹ se zdá být dosti směřodatným.

5.2 Kuba a Evropská unie

Vztah Evropské unie ke Kubě je do určité míry problematický. Stejně jako v případě Venezuely se postoj EU vůči Castrovu režimu značně lišil od přístupu Spojených států. Zatímco USA jsou dlouhodobým nepřítelem Castra a nevynechají žádnou příležitost, kdy by mohly kubánskému socialistickému režimu přitížit formou zostření obchodního embarga, Evropská unie se ke Kubě nikdy nijak zvlášť nepřátelsky nestavěla a nehledě na tlaky mnoha nevládních organizací a hnutí zabývajících se porušováním lidských práv Evropská komise nikdy žádné oficiální prohlášení odsuzující Castrovu vládu nevydala a k žádnému ekonomickému tlaku na Kubu nikdy nedošlo (právě naopak byla EU dlouho považována za významného obchodního partnera Kubu). Ke změně v postoji Unie však došlo v březnu 2003, kdy EU s Kubou přerušila diplomatické styky v důsledku tvrdého kubánského zákroku proti disidentům, během něž bylo 75 osob uvězněno na dobu 28 let a 3 muži byli popraveni za únos přívozu, kterým se pokusili dostat do USA. I tento krok však byl spíše diplomatickou nutností než jakousi osobní iniciativou EU, tato událost totiž vzbudila velké mezinárodní pohoršení a EU se tak pouze podvolila mezinárodněpolitické „náladě“, čehož důkazem může být skutečnost, že toto omezení bylo na nátlaky Španělska po dvou letech „odloženo“. Tyto sankce spočívaly v přerušení diplomatických styků a větší spolupráci s kubánským disidentem, což Kuba pro změnu oplácela omezováním účasti evropských představitelů na kulturních akcích na ostrově.

Nehledě na to, že od aplikování těchto sankcí bylo upuštěno již v roce 2005, oficiálně byly sankce zrušeny teprve v červnu letošního roku. Promotérem jejich zrušení bylo Španělsko, které argumentovalo změnou poměrů na Kubě a hospodářskou spoluprací jako jedinou efektivní cestou k postupné demokratizaci Kubu a liberalizaci domácího hospodářství.⁹⁰ I přes hlasy kritiky, které zaznívaly především ze stran

---

⁸⁸ Wilpert G. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, str. 162.

⁸⁹ Tuto větu pronesl Chávez při své návštěvě Havany v květnu 2005, viz http://news.bbc.co.uk/1/hi/spanish/latin_america/newsid_4496000/4496065.stm 16. červen 2008

⁹⁰ Ironicky to byl právě španělský premiér José María Aznar, který v roce 2003 žádal zavedení sankcí proti Kubě. Se změnou španělské vlády ve volbách v březnu 2004 a nástupem opoziční PSOE se ale změnil i postoj Španělska vůči Kubě.

českých, dánských a švédských představitelů (a ze strany Spojených států), byly sankce s definitivní platností zrušeny a v říjnu se v Paříži po pěti letech uskutečnilo první oficiální setkání mezi představiteli EU a Kuby. Nicméně otázkou zůstává, jak „efektivní“ toto obnovení komunikace mezi oběma stranami bude, neboť přestože unijní představitelé vyzdvihují tento moment jako významný krok a mimořádnou událost pro budoucí vývoj obou stran, Kuba se zatím k tomuto „obnovení přátelství“ staví laxe. Bez významu nebude skutečnost, že o spolupráci s Kubou se v posledních době začaly zajímat takové mocnosti jako Čína a Rusko, což způsobilo, že Kuba, kdysi poměrně závislá na udržování kontaktů s Evropou, nyní EU k zajištění svého mezinárodně-politického postavení tolik nepotřebuje.⁹¹ Navíc od doby, kdy se venezuelským prezidentem stal Chávez, je možno říci, že Kuba je jakýmsi „chráněncem“ politicky a ekonomicky silnější a významnější Venezuely, takže je to spíše Evropská unie, které na obnovení vztahů s Kubou záleží více, protože vycítila svůj slábnoucí vliv v oblasti a obnovením svého působení se tak snaží čelit konkurenci třetích států.

Tato skutečnost se také odráží v obsahu a kvalitě znovu navázaných kontaktů, neboť ze všech nynějších i minulých partnerů Kuby to byla právě EU, která tlačila na dodržování lidských práv. Dlouhou dobu to byl stěžejní prvek agendy EU ve vztazích s Castrovým režimem a Unie vzájemnou spolupráci vždy podmiňovala respektováním mezinárodněprávních zásad základních lidských práv a svobod. Zatímco dodržování lidských práv na Kubě evidentně netrápí Cháveze, který Castrův diktátorský režim označuje jako „revoluční demokracii“⁹², a v případě států jako Čína, Rusko či Irán lze o jejich zájmu o problematiku dodržování lidských práv na Kubě pochybovat, zdála se EU být jedinou možnou silou, která mohla socialistickou vládu přinutit tato práva respektovat. Bohužel snaha neztratit své postavení v oblasti a obstát v „konkurenčním boji“ způsobily, že také EU v této oblasti polevila, čehož následkem je, že v říjnu podepsaná dohoda o obnovení bilaterální spolupráce obsahuje klauzuli o nevměšování do vnitřních záležitostí států, z čehož vyplývá, že Unie v budoucnu již nebude svou finanční pomoc Kubě podmiňovat otázkami vývoje lidsko-právní situace na ostrově.⁹³

---

⁹¹ Dlouhou dobu byla Kuba kvůli svému socialistickému zřízení kritizována a mezinárodní společenství, které bylo silně ovlivňováno americkým „antikubánským“ kurzem, se snažilo delegitimizovat ostrovní režim tím, že ho udržovalo v hospodářské i politické izolaci. V té době to byla především EU, která jako jeden z mála subjektů mezinárodní scény s Kubou udržovala obchodní i diplomatické kontakty, čímž svým způsobem potvrzovala jeho postavení jako plnohodnotného člena mezinárodního společenství.

⁹² <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4179050.stm>> 20. listopad 2008

⁹³ <http://news.bbc.co.uk/1/spanish/latin_america/newsid_7687000/7687807.stm> 27. listopad 2008

Na základě výše uvedených souvislostí lze usuzovat, že jak Venezuelu, tak i Evropskou unii pojí s Kubou specifické vazby. Zatímco však u EU se jedná o vazby, jejichž význam a intenzita byly největší v 90. letech a do roku 2003, a které se nyní Unie po pětileté odmlce snaží obnovit, v případě Venezuely jsou vztahy s Kubou nyní intenzivnější a silnější než kdy předtím a oba státy směřují ke stále větší integraci. A je to právě Venezuela, která se do velké míry přičinila k oslabení evropského vlivu na Kubě, protože svým působením na ostrově nahradila původní hospodářskou a diplomatickou aktivitu EU. Zásadní rozdíl mezi kubánsko-venezuelskými vztahy a vztahy Kuby s Evropskou unií spočívá však v jejich odlišném účelu a cíli, Evropané totiž na rozdíl od Cháveze nikdy nesouhlasili s Castrovým režimem. Jestliže EU využívala svých kontaktů s Castrem jako nástroj k postupné demokratizaci země a doufala, že obchodní styky Evropy s Kubou přispějí k rychlejší liberalizaci domácího hospodářství a přivedí tak změnu kubánského režimu, Venezuela se s Kubou sblížila především po ideologické stránce a Chávez svou podporu ostrova koncipuje jako podporu kubánského režimu, z čehož vyplývá, že zájmy Venezuely a Unie jsou zde v přímém rozporu. Z tohoto hlediska je proto třeba nahlížet na silné venezuelsko-kubánské partnerství jako na velkou překážku v evropských snahách o demokratizaci Kuby.

6. Současný vývoj ve vztazích a interakcích EU a Venezuely

Summit EU a Latinské Ameriky v Peru

Zatím poslední summit EU a zemí Latinské Ameriky a Karibiku se odehrál v květnu letošního roku v peruánském hlavním městě Limě. Nehledě na to, že opět nebylo dosaženo žádné konkrétnější dohody ohledně uvolnění trhů a bližší hospodářské spolupráce, ani jednání o vzniku zón volného obchodu se nikam dále neposunula, znamenal tento summit určitý zlom ve způsobu přístupu EU k regionu, protože se jasně ukázala potřeba změnit a přeformulovat samotnou koncepci vyjednávání a přístupu obou regionů ke spolupráci. Na summitu se totiž zřetelně projevila nutnost vzít v potaz výraznou asymetrii, která provází nejen bi-regionální vztahy EU a jednotlivých latinskoamerických subregionů, ale především stále silnější a problematičtější asymetrii uvnitř subregionů samotných.

Tato nejednotnost byla nejvíce viditelná ve vztazích Unie a Andského společenství, neboť rozdílná politická a ideologická orientace mezi samotnými členy způsobila, že vyjednávání o vzniku zóny volného obchodu s EU zůstala stát na mrtvém bodě. Kolumbie a Peru ale vystoupily s jasným stanoviskem, že ve svých snahách o propojení svých trhů s trhy evropských států již nechtějí brát ohled na nesouhlas zbylých dvou členů Bolívie a Ekvádoru, a ve vyjednávání s EU hodlají pokračovat individuálně. Podobné je to i případě MERCOSURu, kde stejné zájmy mezi Evropany a Brazílií v otázce biopaliv vedou k jejich bližším vztahům, což pro změnu ohrožuje vztahy mezi EU a MERCOSUREm jako jedním celkem. Je tedy více než zřejmé, že rozdílná politická orientace a jiné vnímání potřeby integrace a mezinárodní spolupráce způsobují, že Latinská Amerika je stále více ovládaná desintegračními tendencemi a partikulární zájmy jednotlivých států převládají nad snahami o vytvoření jednotného silného bloku.⁹⁴ Ideologická vyhraněnost a neústupnost takových levicových vůdců jako je Chávez nebo jeho ekvádorský protějšek Rafael Correa navíc snahy o kompromis a jakýsi jednotný postoj latinskoamerických představitelů předem minimalizuje.

---

⁹⁴ Viz Maihold G. *The Lima Summit: A Meeting of Euro-Latin American Asymmetry*, Analysis of the Real Instituto Elcano 58/2008, Madrid: Real Instituto Elcano, 2008.
<http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_in/Zonas_in/Latin+America/ARI58-2008> 27. listopad 2008

To vše jsou skutečnosti, které vedou k tomu, že Evropská unie začíná pomalu přehodnocovat svůj přístup k jednání s regionem, a jestliže doposud se EU řídila snahami o bi-regionální vztahy, upřednostňovala spolupráci s organizacemi, v jejichž rámci se jednotlivé latinskoamerické státy seskupovaly, a jejím hlavním cílem bylo pomoci k prohlubování integrace uvnitř těchto subregionálních bloků, po summitu v Limě se projevil její odklon od tohoto původního důrazu na blokovou spolupráci a je zřejmé, že Evropané se začínají otevírat možnosti partikulárního vyjednávání a individuální spolupráci s jednotlivými státy.⁹⁵ Co vše může taková změna politiky EU vůči Latinské Americe vyvolat, jsou zatím pouze spekulace, nicméně nelze popřít, že právě důraz, který EU kladla na posílení a zrychlení procesu latinskoamerické integrace, byl jedním z hlavních motorů, který hnal jednotlivé integrační projekty dopředu. Neznamená to, že by tím byla v Latinské Americe byla ohrožena integrace jako taková, nicméně oslabení té formy integrování, která vychází ze vzoru evropského integračního procesu s důrazem na liberalizaci obchodu a služeb, a která je na jihoamerickém kontinentě přítomná v podobě MERCOSURu a Andského společenství, může pomoci k posílení Chávezova alternativního integračního projektu ALBA, který se ovšem vyznačuje silným ideologickým zabarvením a o němž nelze soudit, že by byl spolupráci s EU vstřícně nakloněn. Otázkou proto zůstává, jestli oslabení výše uvedených integračních uskupení neuškodí zájmům samotné EU a nakolik může silnější pozice ALBY zkomplikovat působení EU v oblasti.

Je zřejmé, že ke vzniku této asymetrie v zahraničních vztazích Jižní Ameriky velkou měrou přispívá právě Chávez, který nejenže sám vede Venezuelu cestou „alternativní“ mezinárodní politiky, ale především významně podporuje „nové“ latinskoamerické vůdce, jejichž politická ideologie se také z velké části opírá o kritiku globalizace a neoliberalismu.⁹⁶ Chávez navíc hlasitě hájí nezadatelné právo každého státu vést svou zahraniční i vnitrostátní politiku individuálně a svobodně bez ohledu na názory nebo zájmy ostatních. Právě tento způsob jednání však vnáší komplikace do prostředí bilaterálních vztahů s EU, kde je zapotřebí, aby jihoameričtí diplomaté byli

---

⁹⁵ Maihold G. *The Lima Summit: A Meeting of Euro-Latin American Asymmetry*, Analysis of the Real Instituto Elcano 58/2008, Madrid: Real Instituto Elcano, 2008. Viz http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_in/Zonas_in/Latin+America/ARI58-2008 27. listopad 2008

⁹⁶ Jedná se především o současné prezidenty Bolívie (Evo Morales), Ekvádoru (Rafael Correa) a Nikaragui (Daniel Ortega).

schopni přistoupit na určitý kompromis, podvolit individuální zájem svého státu zájmu celé latinskoamerické komunity a z takové pozice pak při jednáních s Unií vycházet.

Ostatně byl to právě sám Chávez, který již předem zdramatizoval průběh summitu v Limě, když ve svém výroku pár dní před zahájením summitu nastínil spojitost mezi současnou německou kancléřskou Angelou Merkelovou a nacistickým vůdcem Adolfem Hitlerem.⁹⁷ Tato jeho slova byla reakcí na rozhovor s Merkelovou, v němž kancléřka na dotaz novinářů uvedla, že v osobě Huga Cháveze nevidí komplikace pro vztahy EU s Latinskou Amerikou, neboť Chávez „nemluví za celou Latinskou Ameriku“.⁹⁸ Chávezova reakce byla silně pobuřující a bezpochyby nepřiměřená, mnozí evropští diplomaté v čele s předsedou evropské Komise José Manuelem Barosso se proti tomuto přirovnání ohradili a Chávezova slova tak hrozila narušením průběhu a výsledku nadcházejícího setkání. Nicméně Chávez se ke všeobecné úlevě a radosti ostatních zúčastněných hned při prvním společném setkání německé kancléře omluvil a celá aféra tak skončila smířčím potřesením rukou. Tento Chávezův verbální exces ve vztahu k evropským diplomatům však není žádnou raritou, stáčí pouze připomenout iberoamerický summit konaný v listopadu 2007 a Chávezovu slovní přestřelku s předsedou španělské vlády José Luisem Zapatero, kdy během jednání v Chile Chávezova nařčení a neukázněnost vyvolala rozčilení přítomného španělského krále Juana Carlose.⁹⁹ Nehledě na to, že i tento incident neměl žádné další pokračování (během své letošní červencové návštěvy ve Španělsku Chávez vrátil vztahy se španělským monarchou na téměř přátelskou úroveň) a během summitu v Limě se komunikace mezi Zapaterem a Chávezem obešla bez jakýchkoliv konfrontací, nejví se obava ostatních latinskoamerických státníků z toho, že Chávez může vztahy regionu s EU do jisté míry ohrozit, jako tolik nepodložená a neopodstatněná.¹⁰⁰

---

⁹⁷ V projevu 13. května 2008 pronesl, že Merkelová vychází ze stejné německé pravice, která dříve podporovala fašismus a Adolfa Hitlera. Viz <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7398597.stm> > 1. prosinec 2008.

⁹⁸ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7398597.stm> > 1. prosinec 2008.

⁹⁹ Při jednání označil Chávez bývalého španělského premiéra J. M. Aznara za fašistu, na což promptně reagoval současný předseda španělské vlády Zapatero apelací na udržení diplomatické etiky ve vyjadřování. Chávez však svého španělského státníka nepustil pořádně ke slovu a stále jej přerušoval, což vyvolalo rozčilení krále Juana Carlose, který se na Cháveze obořil větou „¿Por qué no te callas?“ (proč už nejsi zticha?). Podrobnosti viz

http://news.bbc.co.uk/hi/spanish/latin_america/newsid_7088000/7088936.stm > 1. prosinec 2008.

¹⁰⁰ Kromě Merkelové a Zapatera měl do činění s Chávezovou výbušnou rétorikou i bývalý britský premiér Tony Blair, jehož Chávez poté, co Blair v roce 2006 apeloval na dodržování zásad mezinárodního společenství ve Venezuele, označil za nemorálního a s poukazem na britské působení v Iráku jej odsoudil jako „pěšáka imperialismu“. Viz <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/7090600.stm> > 1. prosinec 2008

6.2 Nová přistěhovalecká legislativa EU a reakce Latinské Ameriky

Zatím poslední událostí, která svedla dohromady Evropskou unii a Venezuelu jakožto důležitého člena latinskoamerické komunity bylo schválení evropské směrnice, která zcela novým a rázným způsobem upravuje otázku nelegálního přistěhovalectví. Nová směrnice, již Evropský parlament přijal v červnu letošního roku, umožňuje zadržet ve specializovaných zadržovacích centrech přistěhovalce, kteří se nebudou schopni prokázat příslušnými dokumenty, a to do doby až 18 měsíců, a následně je vypovědět ze země. Individuálně na každém členském státu pak záleží, jestli imigrantovi povolí a legalizuje jeho pobyt anebo ho vyhostí a vrátí do země původu. Nové předpisy upřednostňují dobrovolný odchod takových osob, nicméně pokud se tak nestane, budou mít státy právo přistěhovalce bez jejich souhlasu repatriovat a na dobu pěti let jim zakázat vstup do země. Směrnice, která nabude účinnosti v roce 2010, je výsledkem dlouhých jednání mezi členskými státy a je završením snah o konsolidaci přistěhovaleckých politik jednotlivých členských států EU, o kterou již dlouhou dobu usilovaly státy evropského jihu, které jsou nejvíce postihnuté imigrací a musí denně čelit návalům nelegálních příchozích.¹⁰¹

Přijetí této směrnice vyvolalo rozruch a pobouření v celé Latinské Americe, neboť kromě zemí Afriky jsou to právě státy Jižní Ameriky, jejichž obyvatelé tvoří největší část nelegálních přistěhovalců v Evropě, podle odhadů pracují v EU stovky tisíc Jihoameričanů, mnoho z nich však bez povolení.¹⁰² Účinky směrnice se tak projeví přímo v regionu, protože latinskoamerické státy se budou muset připravit na nedobrovolný „návrat“ mnoha svých z Evropy vyhoštěných obyvatel. Tato nová úprava vyvolala na latinskoamerické politické scéně velký odpor a rozvířila vášnivou debatu, čehož důkazem může být skutečnost, že evropská směrnice byla jedním z nejvíce diskutovaných problémů summitu MERCOSURu, jež se konal hned začátkem následujícího měsíce a jehož se zúčastnily všechny členské, přidružené i kandidátské země.¹⁰³ Jihoamerické státy se již předtím na adresu směrnice vyjadřovaly velmi

---

¹⁰¹ Jedná se především o Španělsko, Francii, Itálii a Řecko, které se již dlouho potýkají s problémem velkého přílivu přistěhovalců z rozvojových zemí.

¹⁰² <<http://www.reuters.com/article/topNews/idUSTRE4915SH20081002> > 3. prosinec 2008

¹⁰³ Summitu se zúčastnili prezidenti Argentiny, Bolívie, Brazílie, Chile, Ekvádoru, Paraguaje, Uruguaye a Venezuely.

kriticky, jedním z hlavních úkolů summitu tak bylo formulování společného postoje vůči této evropské směrnici, kterou Jihoameričané odsuzují jako ostudnou a ponižující.

Na summitu se všichni státníci shodli na tom, že nová směrnice je pro členské státy MERCOSURu nepřijatelná a že společnými silami budou požadovat její zrušení. Nejvíce kritizovaným prvkem nové směrnice byla skutečnost, že předpis kriminalizuje ty, kteří se jinak žádného trestného činu ani přestupku nedopustili, a nuceným pobytem v zadržovacích centrech, jež se v ničem neliší od běžných věznic, vystavuje nevinné lidi obdobnému zacházení jako zločince. Politici tak apelují především na nehumánnost směrnice a tvrdí, že svými ustanoveními porušuje základní lidská práva.¹⁰⁴ Odmítají snahu kriminalizovat migraci a kritizují, že předpis je namířen zvláště proti té nejzranitelnější části společnosti, tzn. proti nejhudším. Výsledkem odsuzujících a mnohdy dramatických vyjádření jednotlivých státníků¹⁰⁵ byla závěrečná rezoluce, ve které všichni novou přistěhovaleckou politiku Evropské unie důrazně odmítají.¹⁰⁶

Co se týče Venezuely a Chávezovy reakce na schválení evropské směrnice, nutno uvést, že jeho kritizující výroky patřily tradičně mezi ty nejostřejší a nejméně „diplomatické“. Jak u něj bývá zvykem, neváhal použít provokativních přirovnání a mezi jinými směrnicí označil jako „směrnici hanby“ a „legalizované barbarství“.¹⁰⁷ Ovšem větší význam, než jeho vznětlivá rétorika, může mít skutečnost, že Chávez na summitu MERCOSURu prosazoval důraznější společnou reakci vůči EU a poté, co se svou tvrdší linií neuspěl, oznámil, že Venezuela přijme protiopatření, na jehož základě zastaví dodávky ropy do těch evropských zemí, které budou směrnicí aplikovat. Navíc uvedl, že Venezuela také zváží možnost finančního zatížení a penalizace těch zahraničních investic v zemi, které budou mít původ v zemích aplikujících evropskou směrnici.¹⁰⁸ Tento Chávezův záměr sklidil velkou kritiku uvnitř EU a nejvyšší představitel EU pro zahraniční politiku Javier Solana jej označil jako „zcela

---

¹⁰⁴ Stejný názor zastává i nevládní organizace Amnesty International, která se ve svém oficiálním prohlášení ke směrnici vyjádřila kriticky a odmítavě. Amnesty poukazuje na fakt, že možnost zadržovat jedince až na rok a půl dlouhou dobu je narušením mezinárodních standardů lidskoprávní ochrany a snižuje tak garantovanou úroveň ochrany lidských práv. Podrobnosti viz <<http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/EU-return-directive-affects-dignity-security-irregular-migrants-20080704>> 4. prosinec 2008

¹⁰⁵ Např. bolivijský prezident Morales mluvil o vykořisťování Indiánů Evropany a zdůraznil koloniální minulost starého kontinentu a povětšinou umírněný brazilský prezident da Silva mluvil o xenofobii, která ovládla Evropu.

¹⁰⁶ <http://news.bbc.co.uk/hi/spanish/latin_america/newsid_7484000/7484497.stm> 5. prosinec 2008

¹⁰⁷ <http://news.bbc.co.uk/hi/spanish/latin_america/newsid_7484000/7484497.stm> 5. prosinec 2008

¹⁰⁸ <<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/06/20/internacional/1213947284.html>> 8. prosinec 2008

nepřiměřený“.¹⁰⁹ Většina evropských státníků vnímá reakce svých latinskoamerických protějšků jako přehnané a vycházející z nepochopení podstaty nového předpisu či jeho chybné interpretace, což se pokusil vyřešit španělský ministerský předseda Zapatero oznámením, že Španělsko sehraje roli prostředníka a zabezpečí mezi Latinskou Amerikou a EU „informační dialog“, na jehož základě budou Jihoameričanům podány dostatečné informace a vysvětlení týkající se nové směrnice.¹¹⁰

Avšak nehledě na bouřlivost, která přijetí nové evropské směrnice doprovázela, s plynutím času polevila i ožehavost tohoto problému a razance, s jakou strany chtěly vzniklou situaci řešit. K žádné reálné akci zatím ani na jedné straně nedošlo, tento „incident“ byl přehlušen jinými událostmi a jeho řešení bylo odsunuto na vedlejší kolej. Ovšem je zřejmé, že intenzita tohoto tématu se bude stupňovat úměrně tomu, jak se bude přibližovat datum účinnosti směrnice, což vzhledem ke skutečnosti, že uvedenou konfrontaci lze označit jako doposud nejvýraznější roztržku mezi jihoamerickými státy a Evropskou unií, může do budoucna přivodit výraznou destabilizaci vztahů mezi oběma regiony. V tomto světle je možné Chávezova slova o tom, že jestliže evropské vlády nepodniknou kroky ke zrušení nové směrnice, pak on sám nevidí důvod pro pokračování v organizaci summitů EU a Latinské Ameriky,¹¹¹ interpretovat nejen pouze jako další z jeho rétorických provokací, ale také jako možný scénář budoucího vývoje vzájemných vztahů.

---

¹⁰⁹ Ibidem, 8. prosinec 2008.

¹¹⁰ <http://elpais.com/articulo/internacional/Espana/explicara/directiva/europea/inmigracion/paises/latinoamericanos/elpepuint/20080620elpepuint_8/Tes> 8. prosinec 2008.

¹¹¹ Ibidem, 8. prosinec 2008.

Závěr

Evropskou unii nepojí s Venezuelou žádné specifitější vazby a ani pro Venezuelu nejsou bližší vztahy s Uníí zahraničně-politickou prioritou. Nelze tedy mluvit o přímém vztahu anebo o nějakém rámci vzájemné spolupráce, neboť přímých kontaktů mezi oběma stranami je poskrovnu, navíc pro žádnou ze stran se vzhledem k jejich geopolitickému postavení a odlišností strategických zájmů nejeví navázání bližší spolupráce jako obzvláště důležité. V případě Unie je to do jisté míry dáno tím, že EU doposud své působení v oblasti opírala o udržování bilaterálního partnerství s regionem (respektive se subregionálními uskupeními) jako jedním celkem. To znamená, že pakliže na jedné straně vystupovala EU, druhým účastníkem vztahu byla celá latinskoamerická komunita, respektive regionální organizace jakožto jeden subjekt a vztahy s jednotlivými státy regionu jako partikulárními partnery byly pro EU nepreferovanou a pouze okrajovou záležitostí. V případě Venezuely je to pak ovlivněno faktem, že v obchodních vztazích se Venezuela tradičně orientuje na jiné země, z čehož vyplývá, že zlepšení hospodářské spolupráce s EU pro ni není nijak zvlášť významným přínosem, tudíž motivace pro sblížení vztahů s Uníí je ve Venezuele minimální. Svou roli zde navíc hraje i ideologické směřování země, neboť v důsledku silné levicové orientace a názorové vyhraněnosti Cháveze vyhledává Venezuela takové zahraničně-politické partnery, se kterými ji pojí ideologická spřízněnost a „přirozené přátelství“.

Avšak nehledě na absenci přímých bilerálních vztahů mezi Evropskou uníí a Venezuelou je zřejmé, že v rámci mezinárodních vztahů existuje několik oblastí, kde aktivně vystupují obě strany a svým jednáním se dané záležitosti snaží ovlivňovat a upravovat ve svůj prospěch. A právě zde vyvstává otázka, jestli jsou zájmy obou v souladu a tím pádem pakliže má v dané věci ve vyjednávání úspěch jeden z nich, může to znamenat přínos také pro druhou stranu, anebo jsou zájmy obou v rozporu, což může ve výsledku znamenat, že každé individuální dosažení a úspěch jednoho s sebou přinese komplikace a oslabení vyjednávací pozice druhého. Přestože na tuto otázku nelze odpovědět jednoznačně, na základě mnou provedené analýzy některých dílčích aspektů venezuelsko-evropských vztahů lze usuzovat, že podobnost v zájmech obou stran je minimální, a spíše zde převažuje protichůdnost a rozpor. EU ani Venezuela se sice nikdy nevyjádřily v tom smyslu, že by jejich politika byla programově v protikladu s politikou druhé strany, neexistují ani žádné podklady k tomu, aby bylo možno soudit, že některá ze stran své jednání cíleně nastavuje tak, aby bylo v rozporu se zájmy druhé

strany a aby druhou stranu oslabil. Nelze tedy mluvit o anti-evropském kursu ve Venezuele (na rozdíl od zřetelného anti-amerického kursu) a už vůbec ne o anti-venezuelském kursu EU, je ale evidentní, že politiky obou stran jsou povětšinou v rozporu a představitelé EU vidí Chávezovu aktivitu na mezinárodní scéně spíše neradi, protože větší angažovanost Venezuely v některých otázkách může z pohledu Evropanů přinést komplikace a nepříznivý vývoj situace pro EU.

Tak je tomu především ve věci zahraničních vztahů, kdy Unie zastává názor, že zahraniční politika partikulárního státu by v zájmu všeobecné bezpečnosti měla být v souladu se zájmy mezinárodního společenství a státy jako například Irán či Severní Korea, které tyto zájmy ignorují a ohrožují, by měly být společným diplomatickým úsilím přinuceny tyto zájmy respektovat a přizpůsobit se jim. Oproti tomu Venezuela zarytě hájí právo každého státu na svobodu a nezávislost ve věcech zahraniční a vnitřní politiky a každý takový „odpor“ proti mezinárodním zájmům a požadavkům aktivně podporuje. Svými oficiálními návštěvami a proklamacemi přátelství s Iránem, Běloruskem či Sýrií tak Chávez výrazně narušuje politiku mezinárodní izolace, prostřednictvím které se Evropa snaží tyto státy přimět přizpůsobit se požadavkům mezinárodního společenství. Podobně je tomu v případě Kuby, kde stále intenzivnější vztahy mezi ní a Venezuelou minimalizují úspěšnost EU ve snahách přinutit kubánský režim polevit a přizpůsobit se standardům demokratického právního státu.

Také co se týče hospodářských vztahů se třetími stranami lze říci, že silnější postavení Venezuely a její větší aktivita v navazování spolupráce s třetími subjekty do jisté míry oslabuje a destabilizuje postavení, které Unie ve vztazích s těmito subjekty má. Toto platí především ve věcech partnerství a spolupráce EU a latinskoamerického regionu, respektive subregionálních organizací, nelze však vyloučit, že angažovanost Venezuely může mít určitý vliv také na vztahy Unie s Čínou anebo Ruskem. Přestože v těchto dvou případech půjde o vliv minimální, neboť je třeba brát v potaz skutečnost, že Evropská unie je politicky i hospodářsky mnohonásobně významnějším mezinárodním aktérem než Venezuela, proto je spíše nepravděpodobné, že by některá ze zemí upřednostnila Venezuelu natolik, aby to mohlo ohrozit význam, jaký má EU pro čínský anebo ruský trh, nicméně nelze ani zcela přehlížet symboliku, kterou tato nová venezuelská „přátelství“ mají. Je totiž nesporné, že obzvláště Chávez interpretuje nová spojení s Ruskem a Čínou jako úspěšné nabourání nadvlády Západu ve světovém hospodářském uspořádání. Jako symbolické provokativní gesto to lze ale chápat i ze strany Rusů nebo Číňanů, kterým se nelíbí, že se Evropa až příliš zajímá o

vnitropolitickou situaci v jejich zemích. Je ale třeba brát v úvahu, že tak velké země jako Rusko a Čína se ve svých zahraničních vztazích řídí především pragmatismem, proto byt' se může někdy jednat o provokaci cílenou, je pravděpodobné, že ve vztazích s EU tato provokace setrvává pouze na symbolické úrovni.

A je to právě a především provokace, která hraje v Chávezově zahraniční politice stěžejní roli. Již mnohokrát venezuelský prezident potvrdil, že jeho hlavní zbraní na poli mezinárodních vztahů jsou silná a mnohdy pobuřující slova, která jsou výsledkem jeho přímosti a spontánnosti, avšak v samotném jednání je pak Chávez často umírněnější a uvážlivější a svou prvotní prudkost dohání soukromými návštěvami a smířlivým potřesením rukou. Toto platí jak ve vztahu k ostatním latinskoamerickým vůdcům, tak především ve vztazích s představiteli Evropské unie, kde se přesně takový scénář již několikrát opakoval. Není proto překvapivé a ani neuvážlivé, že většina evropských státníků bere Cházeze spíše s rezervou a byt' se jim jeho slovní útoky ve stylu narážek na evropskou koloniální minulost nelíbí, nepřikládají Chávezově rétorice žádný větší význam.

Ostatně je to také sám venezuelský prezident, kdo si je dobře vědom důležitosti udržování dobrých vztahů s EU a i když v geostrategických podmínkách Latinské Ameriky nehraje Evropa pro Venezuelu stěžejní roli, Chávez nikdy nedopustil, aby její kontakty s Evropskou unií byly nějak silněji či dlouhodoběji narušeny. Otázkou zůstává, nakolik toto pravidlo zůstane v platnosti i do budoucna vzhledem k problematice nových migračních předpisů EU, které vyvolaly doposud vůbec největší rozkol mezi Evropou a Latinskou Amerikou. Závěrem lze ale konstatovat, že byt' se Venezuela a Evropská unie ve většině postojů a názorů rozcházejí, a byt' je Chávez ve svém chování vůči EU nevybíravý a svým jednáním mnoho záležitostí Evropě komplikuje, závažnější problémy Chávezova Venezuela Evropské unii doposud nepřinesla a zřejmě ani nepřinese.

Použitá literatura

CIHELKOVÁ Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*, Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-804-5

CRAWLEY Andrew. *Toward a Biregional Agenda for the Twenty-First Century*, in: *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 42, No. 2, Special Issue: The European union and Latin America: Changing Relations, Summer 2000

FRERES Chris. *The European Union as a Global „Civilian Power“: Development Cooperation in Eu-Latin American Relations*, in: *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* , Vol. 42, No. 2, Summer 2000

ISBELL Paul. *Hugo Chávez y el futuro del petróleo venezolano*, Analysis of the Real Instituto Elcano 15/2007, Madrid: Real Instituto Elcano, 2007. Dostupné na <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal!/ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLN4k3NPIDSYGYTkAWipBBvCOGiJknSAhI-8NFLFFFQMp9EPp8PfJzU_W99QP0C3JDgSCi3NFRUREAumPXVw!!/delta/base64xml/L3dJdyEvUUd3QndNQSEvNEIVRS82XzRfMUVV?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/wps/wcm/connect/Elcano_es/Zonas_es/America+Latina/ARI+15-2007> 12. říjen 2008

KOZLOFF Nikolas. *Hugo Chavez : oil, politics and the challenge to the United States*, New York: Palgrave Macmillan, 2006. ISBN 1-4039-7315-6

LAPPER Richard. *Living with Hugo: U.S. policy toward Hugo Chávez's Venezuela*, New York : Council on Foreign Relations, 2006. ISBN 0876093616

MAIHOLD Gregory. *The Vienna Summit between Latin America / the Caribbean and the EU: relative success despite low expectations*, Analysis of the Real Instituto Elcano 59/2006, Madrid: Real Instituto Elcano, 2006. Dostupné na <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal!/ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLN4k3NHYFSYGYTn76kShCBvGOCJEgfW99X4_83FT9AP2C3NCIckdHRQAUwpTT/delta/base64xml/L0lDU0lKQ1RPN29na21BISEvb0VvUUFBSVFnakZJQUFRaENFSVFqR0VBLzRKRmlDbzBlaDFpY29uUVZHaGQtc0lRIS83XzRfM0Y3LzE!?WCM_PORTLET=PC_7_4_3F7_WCM&WCM_GLOBAL_CONTEXT=/wps/wcm/connect/Elcano_in/Zonas_in/ARI58-2008> 18. listopad 2008

MAIHOLD G. *The Lima Summit: A Meeting of Euro-Latin American Asymmetry*, Analysis of the Real Instituto Elcano 58/2008, Madrid: Real Instituto Elcano, 2008. Dostupné na <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_in/Zonas_in/ARI58-2008> 18. listopad 2008

MALAMUD Carlos. *La salida venezolana de la Comunidad Andina de Naciones y sus repercusiones sobre la integración regional latinoamericana*, Madrid: Real Instituto Elcano, 2006. ISBN 1696-3504

McCAUGHAN Michael. *The battle of Venezuela*, New York: Seven Stories Press, 2005. ISBN 1-58322-680-X

MILLER George. BRANDECK Ben. BOCQUET Pierre. *Perspectives for a New Regionalism: Relations between the EU and the MERCOSUR*, in: *European Foreign Affairs Review*, Vol. 5, Iss. 4, Winter 2000

PALAN Ronen. *Global Political Economy: Contemporary Theories*, London: Routledge, 2000. ISBN 0-415-20488-7

SALTER Christopher. *Essentials of Regional Geography*, Fort Worth: Saunders College Publishing, 2000. ISBN 0-03-025984-3

WILPERT Gregory. *Changing Venezuela by Taking Power*, London: Verso Publishing, 2007, ISBN 978-1-84467-071-0

Dokumenty

Dokument Evropské komise o programu spolupráce s regionem Latinské Ameriky pro období 2007-2013 (*European Commission: Latin America – Regional Programming Document 2007-2013. July 2007*). Dostupný na <http://ec.europa.eu/external_relations/la/rsp/07_13_en.pdf> 12. říjen 2008

Regionální rámcová dohoda o spolupráci mezi Evropským společenstvím a jeho členskými státy na jedné straně a Sdruženými státy Mercosuru na straně druhé (*Interregional Framework Cooperation Agreement between the European Community and its Member States, of the one part, and the Southern Common Market and its Party States of the other part*). Dostupný na <http://ec.europa.eu/comm/external_relations/mercosur/background_doc/fca96.htm> 20. červen 2008

Ústava Bolívarovské republiky Venezuela (*Constitución de la República Bolivariana de Venezuela*). Dostupná na <<http://www.constitucion.ve/constitucion.pdf>> 12. říjen 2008

Plán ekonomického a sociálního rozvoje Venezuely pro období 2001-2007 (*Líneas Generales del Plan Nacional de Desarrollo Económico y Social de la Nación 2001-*

2007). Dostupný na
<http://www.gobiernoenlinea.ve/gobierno_al_dia/docs/PlanDesarrolloEconomicoSocial2001-2007.pdf> 12. říjen 2008

Plán ekonomického a sociálního rozvoje Venezuely pro období 2007-2013 (*Líneas Generales del Plan Nacional de Desarrollo Económico y Social de la Nación 2007-2013*). Dostupný na <http://www.gobiernoenlinea.ve/noticias-view/shareFile/lineas_generales_de_la_nacion.pdf> 12. říjen 2008

Prezidentský dekret č. 1. 510 (*Decreto con Fuerza de la Ley de Hidrocarburos*). Dostupný na <<http://www.gobiernoenlinea.ve/legislacion-view/sharedfiles/DecretoLeyOrganicaHidrocarburos.pdf>> 14. říjen 2008

Internetové zdroje

<<http://ec.europa.eu/world/lac>> - webové stránky Evropské komise zabývající se spoluprací s regionem Latinské Ameriky a Karibské oblasti

<http://ec.europa.eu/comm/external_relations> - webové stránky Evropské komise zabývající se vnějšími vztahy Evropské unie

<<http://www.mpd.gob.ve>> – oficiální webové stránky venezuelské vlády

<<http://news.bbc.co.uk>> – webové stránky zpravodajského kanálu BBC

<<http://www.euractiv.com>> – webové stránky českého informačního portálu o dění v Evropské unii

<<http://www.reuters.com>> – webové stránky zpravodajské agentury Reuters

<<http://www.realinstitutoelcano.org>> – webové stránky nevládní výzkumné nadace zabývající se analyzováním současného dění v mezinárodní politice

<<http://www.amnesty.org>> – webové stránky nevládní organizace zabývající se monitorováním dodržování lidských práv ve světě

<<http://www.elmundo.es>> – webové stránky deníku El Mundo

<<http://www.elpais.es>> – webové stránky deníku El País

<<http://economist.com>> – webové stránky zpravodajského magazínu The Economist